چ تێگەیشتنێکمان لە مێژووی کۆمۆنیزم هەیە؟ ... ئاسۆ کەمال

بەشی دووەم لە زنجیرە وتاری حزب و دەوڵەت- سەبارەت بە کێشەکانی کۆمۆنیزمی سەردەم و ڕوانگەیەکی نوێ بۆ کۆمەڵگەی ئینسانی

پێش ئەوەی بچینە ناو مێژووی لێکدانەوەکان و تیۆریەکان لەسەر حزب و دەوڵەت، پێویستە تێگەیشتنێکی ماتریالیستیانەمان هەبێ بۆ خودی مێژووی کۆمۆنیزم و لەڕەوە دەتوانین ئەو تیۆر و هەوڵانە لە بواری حیزب و دەوڵەتدا بناسین کە لەم مێژووەدا دەرکەوتون. بەڵام سەرەتا مێژووی ئەم کۆمۆنیزمە خۆی لە تێگەیشتنێکی میتافیزکیەوە پێچراوەتەوە و ئەم مێژووە کراوەتە مێژووی گروپ و دەستە کۆمۆنیستەکان و ڕەوتە سیاسی و ڕێکخراوەییە جیاجیاکان و مێژووی خەباتی چینایەتی کرێکاران کە بنەمای کۆمۆنیزمە لەبیربراوەتەوە و هەر گروپە مێژوی خۆی بە مێژووی کۆمۆنیزم لەقەڵەم دەدا.هەربۆیە هەر بینەرێک ناهەقی نیە توشی سەرلێشوان ببێ و بڕێ لە بەر ئەم دارستانە دار نابینرێ.

چینی کرێکار لە سەرمایەداریدا ،بەهەمان شیوەی چینی بورژوازی لە دەرەبەگایەتیدا ،خەباتێکی چینایەتی دەکا دژ بەو کۆیلایەتیەی کە کاری بەکرێ بەسەریدا سەپاندوە. ئەم چینە لەم هەوڵە بەردەوامەیدا بۆ لابردنی ئەو ڕێگریانەی لەبەردەمیدایە بۆ گەیشتن بە دەسەڵات و کۆتایی هێنان بە سیستەمی سەرمایەداری تیۆر و تاکتیک و شۆڕشی جۆراوجۆر و لەوانەش کۆمۆنیزمی تاقی کردۆتەوە. بەڵام ئەوە کۆمۆنیزم و سیاسەتی کۆمۆنیستی نیە کە ئەم مێژووە و شۆڕشەکان دروست دەکا، بەڵکو ئەوە قۆناغی گەشەی سەرمایەداری و گەشەی خەباتی چینایەتی کرێکارانە کە هەوڵە کۆمۆنیستی و سۆشیالیستیەکان دەخاتە قاڵبێکی مێژوییەوە، کە ئەم هەوڵانە ” ئەگەر لەو چوارچێوە مێژوییەی گەشەی چینی کرێکاردا نەبێت ئەوا دەبینین چەند بە دەسەڵاتە لەگەیشتن بە ئامانجی کۆتایی، بە پێچەوانەشەوە چۆن لە شکان نەهاتووە، ئەگەر لەو چوارچێوە مێژوییەی بزووتنەوەی چینی کرێکاردا بێت”. *3

ئەم تێگەیشتنە ماتریالیستیە دوو شتمان بۆ رون دەکاتەوە؛

یەکەم: هەوڵە سیاسیە جۆراوجۆرەکان ناوی چینێک وەرناگرێ بەڵکو

ناوی سەردەم و کەسایەتیەکان و حزبەکان و ڕەوتە سیاسیەکان وەردەگرن، بەڵام ئەمانە لەڕاستیدا خۆیان ئەنجام و پاشکۆی گەشەی مێژوویی چینی کرێکارن . هەربۆیە لە پشت ناو و مێژووی مارکس و لینین و مانیفیست و کۆمۆنە و ئۆکتۆبەر و حزبە جۆراوجۆرە کۆمۆنیستیەکانەوە دەبێ ئەو گەشە مێژوویە ببینی کە چینی کرێکار لەو قۆناغە جیاوازانەی گەشەی سەرمایەداریدا پێگەیشتوە و هەوڵە سۆشیالیستەکان بەپێی پیداویستیەکانی خەباتی چینایەتی لەو قۆناغەدا شکڵیان گرتوە. ئەمە بە لێکدانەوەی چوارچیوەی ئەو قۆناغە توانای تێگەیشتمان لەو هەوڵانە هەیە . ناتوانین ئەم هەوڵە کۆمۆنیستیانە بە هەموو قۆناغەکان بکەینە قاڵبێک وپێوەر و دۆگمەکی چەقبەستوو و نەگۆڕ، وە بزوتنەوەی کرێکاری بەپێی ئەو قاڵبە مێژوویانە بەش بەش بکەین بەناوی مارکسیەکان ، بەلشەفیەکان ، کۆمۆنارەکان و ترۆتسکیەکان و کۆمۆنیتسە کرێکاریەکان و سۆشیال دیموکراتەکان و هتد..

ئەم جۆرە تێگەیشتنە نامێژوویە کە کۆمۆنیزم و کۆمۆنیستەکان دەخاتە جێگای خەباتی چینایەتی کرێکاران و ئەوان دەکاتە نوێنەری مێژوو و چینەکە، تێگەیشتنێکی باوە کە خۆی بەرئەنجامی پرۆسەی دابڕان و دورکەوتنەوەی بەشێکی زۆر لە ڕۆشنبیران و سیاسیەکانی چینی کرێکارە لە خودی چینەکە و خەباتی چینایەتی و بونی بە گروپی تەبلیغاتی یان حزبی نوێنەرانی چینەکانی تر.

ئەم لێکدانەوە ماتریالیستیە تەواو پیچەوانەی ئەو تێگەیشتنە میتافیزیکیەیە کە مێژووی کۆمۆنیزم وەک مێژووی گروپە جێگیرەکان و ڕوداوەکانیان دەبینێ، وە تەواو جیاوازە لەو داتاشینی جیاوازیانەی ئێستای ناو بزوتنەوەی کۆمۆنیستی کە قاڵبە مێژوویەکانی وەک مارکسیزم و بەلشەفیزم و سەندیکالیزم و ئانارشیزمیان کردۆتە قاڵبی جێگیر و پیرۆز و بەپێی ئەوانە دنیای ئێستا و خەباتی دژی سەرمایەداری چینی کرێکار لێک دەدەنەوە. ئەمە وەک کاری ڕێگرەکانی سەدەی ناوەڕاست وایە کە بەپێی ئەندازەی تەختەی ئایدیۆلۆژی تایبەت بەخۆیان جەستەی ئەم بزوتنەوەیە ڕێک دەبڕنەوە و ڕێکخراو و حزبی جۆراوجۆری لێ دروست دەکەن. لە کاتێکدا مانیفیست هاواردەکا: “کۆمۆنیستەکان، حزبێکی جیاواز بەرانبەر باقی حزبەکانی چینی کرێکار پێك ناهێنن. ئەوان، هیچ بەرژەوەندیەکی تایبەتی و جیاواز لە بەرژەوەندی کارگەرانیان نییە. ئەوان لە خۆوە هیچ چەشنە شێوازێکی گرووپی ناهێننە کایەوە کە بزووتنەوەی کارگەری پێ بخەنە قاڵبەوە.”4*

دووەم:هەرکام لەم هەوڵە کۆمۆنیستیانە بەشێکن لە پرۆسەیەکی مێژوویی، کە هیچ کات نابنە خاڵی دەستپێکردن و جیاکردنەوە و کۆتایی مێژووی خەباتی چینایەتی، بەڵکو هەرکامەیان دەوروکاریگەری خۆی لە پرۆسەیەکی مێژوییدا دەنوێنێ ،کە بەردەوام لە گۆڕان و شکت و هەستانەوەدایە. مارکس ئەمە بە خەسڵەتی دیالێکتیکی خەباتی چینایەتی کرێکاران دادەنێ کە پێچەوانەی چینەکانی پیش خۆیەتی. ئەو دەڵێ؛ چینی کرێکار "ناتوانێ دروشمەکانی لەڕابردوو وەرگرێ بەڵکو تەنیا لە داهاتوو وەریدەگرێ. ئەو ناتوانێ ئەرکەکەی ئەنجام بدا ئەگەر هەموو ڕێزگرتنیکی ئەفسانوی ڕابردوو کۆتایی پێ نەهێنێ. شۆڕشەکانی پێشوو(بورژوایەکان) پێویستیان بە گێڕانەوەی یادەوەریەکانی ڕوداوە مێژووییەکانی جیهان بوو تاکو خۆیان هەڵخەڵەتێنن سەبارەت بە ناوەرۆکی ڕاستەقینەی شۆڕشەکەیان. بەڵام شۆڕشی سەدەی نۆزدە(کرێکاریەکان)لەسەریەتی بە ئەوەی بەخۆی ناوەرۆکی تایبەتی شۆڕشەکە ڕۆشن بکاتەوە دەبێ لەگەڵێ مردوەکان مردوەکانیان بنێژن..ئەم شۆڕشە پرۆلیتاریانە وەک لە سەدەی نۆزدەدا ڕودەدا،ئەوانە ، بە پێچەوانەوە بەردەوام ڕەخنە لە خۆیان دەگرن، وە لەکاتی بەرەوپیشەوەچوندا بەشێوەیەکی بەردەوام خۆیان دەوەستێنن لە ڕۆشتن، وەجارێکی تر دەگەڕێنەوە بە ئەو شوێنەی کە دەستیان کرد بەوەی شتێک بەدەست بهێنن تاکو سەرلەنوێ دەست پێبکەنەوە، وە بەشیوەیەکی بەبێ ڕەحمانە گاڵتە بکەن بە کەموکوڕیە سەرەتاییەکانیان و وە خاڵە لاوازەکانی وە هەموو پوچیەکانی.” *5 ئەمە خەسڵەتی دیالێکتیکی خەباتی چینایەتی کرێکارانە.هەربۆیە ئەنگلس دەڵێ” بزاڤی کرێکاری ئەڵمانی وارسی فەلسەفەی کلاسیکی ئەڵمانیە.”*6

بە پێچەوانەی ئەم میتەدە دیالێکتیکیەوە ،کە پێویستە هەموو مێژووی سەدەی ١٩ و ٢٠ بداتە بەر ڕەخنەی بێ ڕەحمانە تاکو کەموکوڕیەکان و لاوازیەکانی کۆمۆنە و ئۆکتۆبەر و هۆیەکانی شکستی ئەم شۆڕشانە بکاتە دەرس بۆ شۆڕشەکانی ئەم سەردەمە ، هێشتا دیدی میتافیزیکی و نامێژوویی زاڵە بەسەر بزوتنەوەی کۆمۆنیستیدا ،نەک هەر چینی کرێکار بەپێی قاڵبە فکریەکان پەرت پەرت دەکا، بەڵکو کۆمۆنیزم خۆشی دەکاتە شتێکی جیاواز لە چینی کرێکار و ئەو خەباتەی ئەمرۆ لە مەیدانەکانی ئازادی لە ئارادایە. بەم شێوەیە هیچ کاتە ئەو ناکۆکیەی لە فکری خۆیدا بە جیاکردنەوەی سنوری کۆمۆنیستی و ناکۆمۆنیستی دروستی کردوە، ناتوانێ چارەسەری کێشەی جیایی کۆمۆنیزمی لە کرێکار پێ بکا. پێی وایە پیویست بە کۆمۆنیزمەکی فکری خالسە و پوختە تا بتوانە ئەم دوانە پێکەوە گرێ بداتەوە، وەک

چۆن پەیڕەوانی ئاینەکان بە دەقەکان و ڕەفتاری پەغەمبەرەکانیان دەگەڕێنەوە بۆ ڕزگارکردنی دنیای ئێستا.

ئەمە بە تێگەیشتنمان لە مێژووی چینی کرێکار و ئەو گۆڕانکاری و جیاوازیانەی لە خەباتی فکری و سیاسی ئەم چینەدا دروست دەبێ پێویستە سەیری مێژووی بورژوازی وەک چینێکی شۆڕشگێڕ دژ بە سیستەمی دەرەبەگایەتی بکەین. دەبینین بەپێی گۆڕانکاری وگەشەی جێگە و ڕێگەی ئابوری بورژوازی لە سەردەمی ڕینیسانسەوە هەوڵی فکری و سیاسی بەردەوامی چەند سەدەی خایاند تاکو پێکهاتەکانی سیستەمی سیاسی خۆی کامڵ کرد. لە لۆتەریزمەوە دەست بە شەڕ لەگەڵ کەنیسەی کاسولیک دەکا،وەک پێکهاتەیەکی سیستەمی دەرەبەگایەتی، هەروەها لە میکاڤیللیەوە شۆڕش بەسەر فکری سیاسی دەرەبەگایەتی و کڵێسادا دەکا و زانستی سیاسەت لە دنیای واقعیدا دەهێنێتە ئارا و دواتر لەسەر دەستی هەر کام لە جان بۆدان، ئاڵتۆسیۆس، تۆماس هۆبس، جۆن لۆک،مۆنتیسکیۆ،ڕۆسۆ،بنتام و ستیوارت میل و دەیان فەیلەسوف و یاساناس و سیاسی و بزوتنەوە سیاسیەکانیەوە ،کاری فکری و تەوری سەبارەت بە چەمکەکانی سەروەری، دەسەڵاتی یاسا، فۆرمی حوکمڕانی، جیاکردنەوەی دەسەڵاتی دینی لە دەسەلاتی سیاسی، جیاکردنەوەی دەسەڵاتەکانی یاسادانان و بەڕێوەبردن و دادوەری ودەوڵەت و دەستور و مافەکان فۆرمێڵەکران و جێکەوتن. ئەم پرۆسەیەی شکڵگرتنی دەوڵەت و دامودەزگاکانی سیستەمی سەرمایەداری لە ئەنجامی چەند سەدە له ململانێی فکری و سیاسی و سەربازی لە نێو چینی بورژوازیدا و دژ به فکر و بیرورای زالی ده ره به گایه تی ڕویداوە.

لەگەڵ پێداویستیەکانی سەپاندن وڕاگرتن و گەشەپێدانی دەسەلاتی ئابوری ئەم چینەدا و کاریگەری خەباتی چینایەتی بەسەریانەوە ،قاڵبی حزب و حکومەت و دەوڵەتی بورژوازی گۆڕانی بەسەرداهاتوە و شکڵی ئێستای پەرلەمانی و حکومەتی جێبەجێکردن و دەزگای دادوەری و سوپا و دەزگای ئاسایش و دەزگا نهێنیەکانی وەرگرتوە و لە ئاستی جیهانی UNوبانکی جیهانی ودەزگای جۆراوجۆری دروستکردوە.

حزب و دەوڵەت بۆ چینی کرێکاریش ڕەوتێکی ململانێی فکری و تیۆری و پراتیکی دوو سەدەیەی تێپەڕاندوە. لەهەر دەورەیەکدا چینی کرێکار کەمێک هەنگاوی بەرەو پێشەوە ناوە و لە خەبات و شۆڕشی بەردەوامیدا ڕاستی و دروستی تیۆریەکان و سیاسەتەکانی تاقیکردۆتەوە و سەلماندونی، یاخود لە شکستەکانیدا ناڕۆشنی و هەڵەکانی خۆی بۆ دەرکەوتوە. ڕەوتێکی مێژوویی ئەم چینە کە لە دوو سەدەدا لە شێوازی ئەنترناسیونال و سەندیکا و شورا و یەکێتیە

کرێکاریەکان حزب و شۆڕش و مانگرتن و دەوڵەتدا خۆی نمایش کردوە. ئەمانە هەمویان هەوڵی جۆراوجۆری چینێکن کە لە پەناو کۆتایی هێنان بە کۆیلایەتی بە سەرمایەداری دەستی بەبردوە و لە پرۆسەیەکی مێژوویدایە بە خۆ ئامادەکردن وەک بەدیلی ئەم سیستەمە چەوسێنەرە. پێ بەپێی ئەوەی «چینی کرێکار بەردەوام ژمارەی زیاد دەکات و بە دیسپلین دەبێت، یەکگرتوو دەبێت، ڕێکخراو دەبێت، لە ڕێگای میکانیزمە زۆرەکانی بەرهەمهێنانی سەرمایەداری خۆیەوە”*7 ، له خەباتی چینایەتیدا مەسەلەی نوێ وەک حزب ، ئینتەرناسیونال، دەوڵەت، شورا و سەندیکا و کولتور و هتد دێتە پێشەوە.

کۆمۆنیزم لەگەڵ شۆڕشە بورژوازیەکاندا دژی دەرەبەگایەتی وەک بزوتنەوەیەکی ناڕازی کرێکارانی تازە پێگەیشتوو هاتە مەیدان و زۆر بەسادەیی خۆی لە بەرگی بەدیلی سەرمایەداریدا نیشاندا. هەرچەن بورژوازی چەند سەدەی لە خەباتی فکری و سیاسی و ئابوری ویست تاکو لە کۆتوبەندەکانی فیۆدالی ڕزگاری بوو ، بە هەمان چەشن کرێکارانیش لە هەوڵێکی مێژوویی بەردەوامدان تا خۆیان وەک بەدیلی سەرمایەداری بسەلمێنن. ئەم چینە بە چەندین شۆڕش لە سەدەی نۆزدە و بیستدا مۆری خۆی داوە لە مێژووی تا ئێستای دنیای سەرمایەداری.

ئەم کۆمۆنیزمە بەم تەجروبانەی نیشانداوە لە بواری فکری و سیاسی و کۆمەڵایەتیدا و بوەتە یەکێک لەو بزوتنەوانەی کاریگەری لەسەر پێکهاتەی ئاڵۆز و قەیراناوی سیستەمی سەرمایەداریداهەیە. هەر قۆناغێکی ئەم هەوڵە فکری و سیاسیانە دەبێ وەک ڕەنگدانەوەی دۆخی سیاسی و ئابوری ئەو سەردەمە و پێداویستیەکانی خەباتی ئەو دەورەیە سەیربکرێن نەک وەک قالبێک و دۆگمێکی کە مێژووی تیاقەتیس بکرێ و لە ئێستادا دەبێ کۆمۆنیزم وەڵامی ئەو کێشە و مەسەلانە بداتەوە کە چینی کرێکار لە خەبات و ڕێکخراوبون و شۆڕشی لەگەڵ بزوتنەوە بورژوازیە نیولیبراڵ و پۆپۆلیست و ناسیونالیستەکانداڕوبەڕوە، نەک شتێک کە مارکس لەگەڵ باکۆنین هەیبوە ، یان لینین لەگەڵ کاوتسکی ، یاخود ترۆتسکی لەگەڵ ستالین. هەرچەن بورژوازی ناوی بۆچونەکانی هۆبز یان ڕۆسۆ قسەی ئاخری دەوڵەت و دەستور و پەیمانی کۆمەڵایەتیە. بێگومان چینە کۆمەڵایەتیەکان لە شەڕی سیاسی دنیای واقعیدا بەناچاری یان بەپێی بەرژەوەندیەکانی چینەکەیان ئەم یاسا و دەزگایانە دەگۆڕن. هەربۆیە چینی کرێکاریش پێویستی بە بەردەوام گەشەپێدانی گۆڕینی تێڕوانین و ئامرازەکانی خەباتی هەیە.

تێگەیشتنی ماتریالیستی لە مێژووی چینی کرێکار پێمان دەڵێ کە ئەم چینە لەگەڵ دروستبون و گەشەی چینی بورژوازی وشۆڕشی پیشەسازیدا

دروست بوە و هەردوو ئەم چینە سیستەمی سەرمایەداریان پێکهێناوە. ناکۆکی چینایەتی نێوان ئەم دوو چینە لەناو جەرگەی شەڕی کۆتایی هێنان بە پاشماوەکانی سیستەمی دەرەبەگایەتیدا بەرە بەرە زەق بوەتەوە و گەیشتەتە شەڕی نێوان ئەم دوو چینە و لەهەر شەڕێکدا بە دیموکراسی و ئازادی زیاتر کە بورژوازی کردویەتی دژی سیستەمی پاشایەتی و فیۆدالی چینی کرێکار بەشداریکردوە وهەوڵیداوە ئەو دەستکەوتانە هەر تایبەت نەبن بە بورژوازی بەڵکو ئەویش وەک لێی بەهرەمەند بێت.

چینی کرێکاریش هاوشێوەی بورژوازی سەدەکانی ڕینیسانس و ڕۆشنگەری، ئەویش لە سەدەی ١٩و٢٠دا کۆمەڵێک شۆڕشی کردوە و پرۆسەیەکی دانەبڕاوی لە خەبات و فشار دژ بە سەرمایەداری هەبوە. ئەم چینەش بەپێی جێگەوڕیگای ئابوری و ئاستی گەشەی سەرمایەداری و ئاستی وشیاری و ڕێکخراوبوونی کرێکاران تیایدا ئایدیاکانی دنیای کۆمۆنیستی و یەکسان و ئازادی سەریهەڵداوە و توێژی ڕۆشنبیر و فەیلەسوف و بیریاران و هەڵسوڕاوانی سەر بەم چینەش تەعبیریان لەم خواست و ئامانجانە کردوە. کۆمۆنیزمیش وەک بەشێک لەم هەوڵە ڕۆشنبیری وسیاسیە، پێ بەپێی تەجروبە سیاسی و پراتیکە شۆڕشگێڕانەکانی کرێکاران گەشەی دەرکرد و لە کۆمۆنیزمەکی خەیاڵییەوە گەشتە ئاستی تیۆرییەکی سیاسی و ئابوری و فەلسەفی و دواتریش بەشێوەیەکی زانستی لیکدانەوەکانی لەسەرسیستەمی سەرمایەداری و ناکۆکی و قەیرانەکانی و ئامڕازەکانی گۆڕانی بە سیستەمێکی کۆمۆنیستی خستەڕوو.
چەمکی حزبی کرێکاری و کۆمۆنیستی لە مێژووی ئەم ململانێ سیاسی و چینایەتیەدا سەریهەڵدا. سەرەتا گروپە کۆمۆنیستیە نهێنیەکان و ڕیکخراوە جەماوەریە ئاشکراکان پێکدەهاتن و دواتر گرنگی ڕیکخستنی یەکپارچە و سەراسەری و جیهانی ئەم چینە هاتە ئارا وئەنتەرناسیونالی یەکەم و حزبە سۆشیال دیموکراتی و کرێکاریەکان لە ئەوروپا وڕوسیاو ئەمریکادا سەریان هەڵدا.

ئەم چەمکە دوو خەسڵەتی سەرەکی هەبوو، کە یەکەمیان باسی حزب باسی ڕێکخستنی سەرجەم چینی کرێکار بوو وە مانای حزبێکی تایبەتی نەبوو لە ناو کرێکاراندا. هەربۆیە لە ئەنتەرناسیونالی یەکەم و حزبی سۆشیال دیموکراتی ئەڵمانیادا بۆچون و ڕیبازی سیاسی جیاجیا دەبینین و سەرەڕای ململانێی سیاسی و فکری نێوانیان بەڵام وەک حزبێکی کۆمەڵایەتی وهێزێکی سیاسی ئەم مەیلانە پێکەوە کاردەکەن. مانیفیستی کۆمۆنیستی مارکس و ئەنگلس تەعبیر لەم قەناعە دەکا کە

دەڵێ ” كۆمۆنيستەكان حزبێكى جيا لە حزبەكانى چينى كرێكار نين و ئامانجيان كۆكردنەوەى هەموو چينەكە و خستنەڕووى ئامانجى كۆتايى چينەكەيە لە هەموو قۆناغەكانى خەباتيدا” ئەو پێناسەيەيە بۆ حزب كە بنەماى تێگەيشتن لە چەمكى حزبى كرێكارى و كۆمۆنيستى نيشان دەدا.

دووەميان ؛ ئەم حزب و ڕيكخراوانە لەگەڵ شەڕى چينى كرێكار لەسەر دەسەڵات گرتنى كرێكاران و شۆڕشى سۆشياليستى بەسەر سەرمايەداريدا ت□ك□□□اون. و□ك ت□ك□□□اوى ئەنترناسيونالى يەكەم لەگەڵ كۆمۆنەى پاريس و پەيوەندى بەردەوام بە خەباتى سياسى و ئابورى كرێكارانى ئەوروپاوە، يان حزبە سۆشيال ديموكراتەكان و خەباتى پەرلەمانى و مانگرتن و خۆپيشاندانە كرێكاريەكان و بونى سەدان هەزار ئەندامى كرێكارى لەم حزبانەدا و بەشدارى لە شۆڕشى ئۆكتۆبەر و ڕاپ□ينەكانى ئەڵمانيا و مەجەر و مانگرتنە سەراسەريەكانى ئيتاليا وبەريتانيا و نەرويج و و□لاتانى تر.

لەم ئاستە لە گەشەى بزوتنەوەى كرێكارى و كۆمۆنيستى وەك بزوتنەوەيەكى سياسى وجەماوەرى وبەتايبەت لە كۆمۆنەى پاريسەوە چەمكى دەوڵەتيش دەبێتە بەشێكى سەرەكى لەم خەباتە. دواتر لە شەڕى جيهانى يەكەمدا ئەم بزوتنەوەيە دەكەوێتە بەردەم قۆناغێكى تەواو جياوازەوە و ل□ بەردەم ئەركێكى مێژوويدا قەرار دەگرێت. ئەم شەڕە جيهانيه بۆ جيهانى مۆدێرن بەماناى ڕوخانى تەواوى پايەكانى دنياى ليبراليزم و مافى مرۆڤ و ئازاديەكانى بورژوازيە،كە ل□ بەرامبەريدا شەپۆلێكى ناڕەزايەتى شۆڕشگێڕانەى سەريهەڵدا و بزوتنەوەى كرێكارى وكۆمۆنيستى خستە بەردەم ڕوبەڕوبونەوەيەكى مێژوويى لەگەڵ ئەم شەڕە جيهانى وبەربەريەتەى سەرمايەدارى و نيشاندانى بەديل و ڕيگاچارەى كۆمۆنيستى بۆ كۆمەڵگەى
مرۆڤايەتى. هەربۆيە جارێكى تر مەسەلەى شۆڕشى كرێكارى دژ بە دەسەڵاتى بورژوازى وگرتنە دەستى دەسەڵات و دامەزراندنى كۆمەڵگەيەكى كۆمۆنيستى دەبێتە پێويستيەكى ڕۆژ.

“دەوڵەت و شۆڕش” ى لينين تەعبير لەم قۆناغە گەشەكردوەى كۆمۆنيزم و چينى كرێكار دەكا كە دەڵێ” ئامڕازەكانى دەوڵەتى بورژوازى دەبێ لەناوببرێ و دەوڵەتێك دروست ببێ كە پشتى بە چەكداركردنى گشتى و نوێنەرانى ڕاستەوخۆى كرێكاران و جوتياران ببەستێ”.
لەم قۆناغەدا ئێمە لەگەڵ دوو مەسەلە دەرگير دەبين يەكەم؛ جيابونەوەيەك لە نێو بزوتنەوەى كرێكاريدا لەسەر بنەماى تاكتيك لە بەرامبەر شەڕى جيهانى و دەوڵەتى بورژوازيدا.

ڕەوتێکی ناسیونالیستی لە نێو بزوتنەوەی کرێکاریدا پشتیوانی لە لایەکی شەڕ دەکەن بەرامبەرلاکەی تر و هاوکاتیش پشتیوانی لە ریفۆرمیزم دەکەن لە بەرامبەر گۆڕینی دەسەڵات بەشێوەی شۆڕشگێڕانە.

دووەم ؛لە ڕوسیادا کە زەمینەکانی شۆڕشی کۆمەڵایەتی تیایدا لە سەرەتای سەدەی بیستەوە لەبار دەبێت و ٣ شۆڕشی یەک لە دوای یەک ڕودەدەن و بزوتنەوەی کرێکاری و کۆمۆنیستی نمونەیەک لە شۆڕشی سۆشیالیستی و دەوڵەتی کرێکاری نیشان دەدا.

ئەم دەورەیە دەورەیەکی ئاڵۆز و پڕ لە کێشەیە. هەردوو چەمکی حزب و دەوڵەت لەم دەورەیەدا دەکەونە قۆناغی پراتیکێکی کۆمەڵایەتی و گۆڕانێکی سەرتاپاگیری سیاسی و ئابوری کۆمەڵگەی ڕوسی دەگرێتەوە و کاریگەری خۆی بەسەر جیهاندا دادەنێ. سەدەی ٢٠ و تا ئێستاش مۆدیلی حزبی بەلشەفی و دەوڵەتی سۆڤیەتی وەک دوو مۆدیلی نەگۆڕ و پیرۆز سەیردەکرێن و هیچ ڕەخنەیەکی بنچینەیی لەم مۆدیلانە و نیشاندانی بەدیلی بەرامبەریان لە ئارادا نیە.
ئەم دیدە میتافیزیکی و نامێژووییە لە حزب و دەوڵەت مەسەلەی سەرمێزی ئەم لێکۆڵینەوەیەی□. ل□□□و□ تێڕوانینی ماتریالیستی بۆ دەور و مێژووی چینی کرێکار گرنگی حەیاتی و بنەڕەتی پەیدا دەکا، بویه دەبێ لێکدانەوەی دروست و زانستی بۆ ئەم مێژووە و واقعی ئێستا بکا و وەڵامی ئەو پرسیارانە بداتەوە کە بونەتە گرێ کو□□□ ل□ بەردەم چینی کرێکار و ئایندەی خەباتەکەیدا. تێڕوانین بۆ حزب و دەوڵەت ئەو دوو ئەڵقەیەیە کە ئێمە لەم لێکدانەوانەدا بەدەستیەوە دەگرین تاکو دەرگابکاتەوە بەڕووی ڕۆشنکردنەوەی گرفت و کێشەکاندا.
ل□□□و□ دەبێ ئەو ئاڵوگۆڕانەی بەسەر دوو چەمکی حزب و دەوڵەتدا هات بە شیوەیەکی وردتر لێک بدەینەوە تا بزانین چ جیاوازیەکی لەگەڵ بنەما سەرەکی و سادەکانی پێش ئەم دەورەیە و دنیای سەردەمداهەیە؟

http://www.asokamal.com/index/?p=1616* 3
*4https://www.marxists.org/kurdi/marx/babetekan/marx_1848_manifesti_komonist.pdf
5* الثامن عشر من برومير لويس بونابرت ل ١٤٣،ماركس انجلس ،مخارات، الدار التقدم
6https://www.marxists.org/kurdi/marx/babetekan/marx_1888_feurbax.pdf* لودفيگ فيورباخ و کۆتايى فەلسەفەی کلاسيکی ئەڵمانی، ل ٨١، وەرگێڕانی سالار ڕەشيد
*http://www.asokamal.com/index/?p=1616 7

ئەگۆستۆ بوال و شانۆی شەقام ... ئاراز عەبدولڕەحمان

ئەڵبەتە قسە کردن لەسەر ئەگۆستۆ بوال ئەکرێت قسە لەسەر شانۆی چەوساوەکان بکەین کە ئەزمونێکی نوێی شانۆییە و دەرهێنەری بەرازیلی ئەگۆستۆ بوال دامەزرێنەری ئەم جۆرە ئەزمونەیە کە بەشێوەیەکی تایبەتمەند کێشە کۆمەڵایەتیەکان تەرح دەکات و لەگەڵ بینەر کە ڕەگەزێکی سەرەکیە لە کارە شانۆییەکە گفتوگۆی تەواوی لەسەر دەکرێت، پاڵپشت بە نمایشی کورت و گفتوگۆ سەبارەت بەو کێشانە کە بینەر بەشدارییەکی کاریگەری دەبێت لەم گفتوگۆیانەدا کە بوال پێیوایە ئەو جۆرە گفتوگۆیانە دروستکەری هۆشیارییە لە هزری بینەردا، هەروەها بوال هاوشانی کێشە کۆمەڵایەتیەکان چالاکوانێکی سیاسی بوە کە ئەمەش لە شانۆییەکانیدا ڕەنگدانەوەیەکی تەواوی هەبووە کە هەوڵی داوە شانۆ وەك شێوازێك بەکاربهێنێت بەتایبەت کاتێك پێش هەڵهاتنی لە بەڕازیل و لە ژێر حوکمی دکتاتۆری لەو وڵاتەدا لەبەرئەوەی خۆی بیری چەپی هەبووە بۆیە زۆرینەی ئەزمونەکانی کاریگەربوە بە تیۆریەکانی مارکس بۆ دنیای سەرمایەداری و چینی کرێکاران و چەوساوەکان بۆیە ئەگۆستۆ بوال ئەڵێت ” ئەگەر شانۆییەکانم بەمانایەکی تەواو شۆڕش نەبێت بەلای کەمەوە بینەر هاندەدات بۆ شۆڕش” وە هەموو ئەم کارە شانۆییانەی بوال لەنێو چینی چەوساوەکاندا و لە بازاڕو کوچەو کۆڵانەکان و لە گەڕەکە هەژار نشینەکاندا نمایش کراون ئەویش زیاتر بۆ دروست کردنی ڕای گشتی لەسەر کێشە کۆمەڵایەتی و سیاسیەکان..

کاتێك دەستوەردانەکانی وڵاتەیەکگرتوەکانی ئەمریکا لە کۆتایی شەستەکاندا لە ئەمریکای لاتین و پاڵپشتی سیستمە دیکتاتۆریەکان لەو وڵاتانەدا بۆ پەرەدان بەسیستمی سەرمایەداری کاریگەریەکی زۆر لە هزری بوال دا دائەنێت کاتێك سیناتۆری ئەمریکی باری گوڵدوتەر ئەڵێت “دنیایی سەرمایەداری پێویستیەکی زۆری بە هەژارانە چونکە ئەمە ئەبێتە هۆی کارئاسانی سەبارەت بە پێدانی موچەکانیان و شوێنی کارکردنیان لەبەرئەوەی هەمیشە لەوە ئەترسن کارەکانیان لەدەست بدەن بۆیە سازشی زۆر بۆ خاوەن کارەکانیان دەکەن” ئەمە یەکێکە لەو بیرو بۆچون و هۆکارانەی کە بوال ئەیەوێت هەڵوەستەیەك بکات لەسەری

و دژ بەم سیستمە کاربکات و ڕەنگدانەوەی تەواوی هەبێت لە کارەکانیدا بۆیە شانۆ دەکات بە بڵندگۆیەك بۆ تەرح کردنی گیروگرفتی چینی کرێکاران و چەوساوەکان وە دروست کردنی ڕای گشتی سیاسی لە نێویاندا وە پاش ناچارکردنی بەهەڵهاتن لە وڵات و ڕوو لە ئەوروپا دەکات و زیاتر پەرە بە ئەزمونەکەی دەدات وە دوای گەڕانەوەشی لە ساڵ 1986 بۆ بەڕازیل 19 ناوەندی شانۆیی دادەمزرێنێت و بەشدارییەکی کارای دەبێت لە پرسە سیاسی و کۆمەڵایەتیەکاندا کاریگەری شانۆییەکانی بەجۆرێك دەبێت کە ئەم گەورە دەرھێنەرە بەرەو ئەندامێتی پارلەمانی وڵاتەکەی لەنێو شەش ئەندامی هەڵبژێردراوی پارتی کرێکاراندا ئاڕاستە دەکات ساڵی 1993 ئەبێت بە ئەندامی پارلەمان کە ئەمەش بەهۆی کاریگەری شانۆییەکانیەوە دەبێت کە لەنێو شەقامەکان و گەڕەکە هەژار نشینەکانی ڕیۆدی جانیرۆ نمایشی کردووون.

بۆ ئەوەی شانۆ کاریگەری زیاتر و خێراتر لەسەر پرسە کۆمەڵایەتی و سیاسیەکان دابنێت ئەگۆستۆ بوال تەکنیکی نوێی لە شانۆدا بەکارھێنا کە شانۆی لە شێوە تەقلیدیەکەی هێنایە دەرەوە و لە نێو چینە جیاجیاکان و لە شوێنە گشتیەکاندا بە تەکینیکێکی نوێ نمایش کرد وە چیتر لێنەگەڕا بینەر دەورێکی نێگەتیڤی هەبێت تەنها بینەربێت و هیچی تر، ئەوانی کرد بە ڕەگەزێکی سەرەکی لە کارە شانۆییەکانیدا و دەوری کاریگەر و سەرەکی پێبەخشین وە داینەمیکێتی بەشانۆییەکانی بەخشی کە بەردەوام لە جوڵەی نوێ و هزری نوێ و کاریگەردا بێت کە ئەویش ئەزمونی فۆریوم تیاتەر بوو واتە شانۆی کردبوو بە سەکۆیەك بۆ گفتوگۆکردنی بەردەوام لەسەر تەواوی پرسەکان بۆیە هەمیشە بینەر بە بیر و هزری نوێ ئامادەگیەکی بەردەوامیان لە کارەکاندا هەبوو، بوال پێیوایە بەپێی تیۆری ئەرەستۆ بینەر بەتەواوی تەسلیمی کارەکتەری درامی دەبێت ئەو کارەکتەرە درامییە لەبری ئەوان بیردەکاتەوە و لەبری ئەوان بڕیار دەدات و چارەسەری کێشەکان دەکات، وە بەپێی تیۆری برێخت بەهەمان شێوە بینەر لە شانۆییەکاندا تەسلیمی کارەکتەری درامی دەبێت بەڵام تاڕادەیەك ڕێگە دەدرێت بینەر بیر لەو کێشانە بکاتەوە کە تەرح دەکرێن وە هەندێك جار بیرکردنەوەی بینەر هاوتەریب نابێت بە بیرکردنەوەی کارەکتەری درامی لە چارەسەرکردنی کێشەکاندا، وە ئەمە لە شانۆی چەوساوەکان دا بەتەواوی پێچەوانەیە بینەر لەم جۆرە شان□یانەدا بەهیچ شێوەیەك خۆی نادات بەدەستەوە بۆ کارەکتەری درامی بەڵکو ڕوبەڕوی دەبێتەوە و خۆی هەڵدەسێت بە گێڕانی ڕۆڵی سەرەکی وە زۆربەی کات مەجرای شانۆکە دەگۆڕێت و بە بۆچونی خۆی کێشە درامییەکان چارەسەر

دەکات، بۆیە ئەبینین ئامانجی بوال لەم جۆرە تەکنیکە بۆ ئەوەیە بینەر بەشێوەیەکی زۆر ئازادانە بەبێ هیچ بەربەستێك تەعبیر لە بیرو بۆچونی خۆیان بکەن کە دواجار ئەمە دەبێت بەهۆکارێك بۆ دروست کردنی ڕای گشتی لەسەر پرسە سیاسی و کۆمەڵایەتیەکان، وە هەروەها یەکێکی تر لە ڕەهەندەکانی شانۆی بوال شانۆی دەرمانییە کە دواجار لیڤی مۆرینۆ کە کاریگەرە بە ئەفکاری فرۆید ناوی لێدەنێت سایکۆدراما کە شانۆ وەك چارەسەرێك بەکاردەهێنرێت بۆ ئەو کەسانەی کە تەوشی شێکی دەرونی هاتون یاخود ئەو منداڵانەی کە ڕوبەڕوی توندوتیژی بونەتەوە وەیان ئەوکەسانەی کە ئالودەن بە مادەی هۆشبەر و چەندین جۆری تری نەخۆشی دەرونی کە ئەمەش تەکنیك و شێوازی خۆی هەیە.

دەکرێت ئەم ئەزمونانەی بوال ببەستینەوە بەو ئەزمونانەی کە ئێستا لە کوردستان دا بەشێوەیەکی تاڕادەیەك کەم لە شانۆی شەقام دا بەرجەستە دەکرێت بە ئومێدی ئەوەی زیاتر گرنگی بەم بوارە بدرێت چونکە کوردستان هەڵگری چەندین دەردی کۆمەڵایەتی و سیاسی و ئابورییە..وە لەبەر ئەوەی لەم ساڵانەی دواییدا لە کوردستان گرنگیەکی تایبەت بە شانۆی شەقام یاخود نمایش کردنی شانۆ لە پانتایی کراوەدا دەدرێت ناکرێت شانۆکاران ئەگۆستۆ بوال و تەکنیکی شانۆکانی لەبەرچاو نەگرن کە بێگومان ڕەنگدانەوەیەکی تەواوی دەبێت لەسەرخستنی کارەکانیان بە ئامانجی دروستکردنی کاریگەری زیاتر لەسەر بینەر چونکە کارەکانی بوال لە شەقامەکان و لە نێو چین و توێژە جیاجیاکان بەتایبەت چینی چەوساوەکاندا نمایش کراون.

سەرچاوە:

• العاب للممپلين وغير الممپلين.. أغوستو بوال.. ترجمه وليد ابوبكر
• عقيده الصدمه.. نعومى كلاين.. ترجمه نادين خورى
• المسرح والتغير الاجتماعى فى جنوب السودان (دراسه فى تقنيات مسرح المقهورين).. مايكل نصر عميره.. مجله العلوم الانسانيه.. مجلد 17 (3) 2016
• ويكوبيديا

واز لە نادییە مورات بهێنن ، بەسە هەڵشکردنە سەری .... زاهیر باهیر

17/12/2018

هەر وەکو چۆن کاتی هەلبژاردنی بۆ خەڵاتی ئاشتی بۆ نوسین وەسف و سەنایەکی یەکجار زۆری بۆ کرا، لە ئێستاشا بەهۆی جمووجووڵییەوە و بینینی زۆرێك لە کەسان و سەرکردەو سەرۆکەوە هەڵشێکی یەکجار زۆری دەکرێتە سەر. هەڵشبەرەکان لە پێگەی جیاوازاوە هەڵشی دەکەنە سەر :

• نادییە جلی کوردی لەبەر ناکات.

• نادییە بە کوردی قسە ناکات .

• نادییە سوپاسگوزاریی یەپەگە و یەپەژە ناکات کە مایەی سەلامەتی زۆرینەیەك لە ئێزیدییەکان بوون .

• نادییە خۆی بە عەرەب دەزانێت.

• نادییە بە بینییی ئەم و ئەو خزمەتی دووژمنانی کورد دەکات نەك کورد و ئێزیدییەکان .

• نادییە لەگەڵ جەلادەکانیا کە دەبێتەوە.

• نادییە تەنانەت پشتیشی لە ئێزیدییەکان کردووە .

• نادییە .... نادییە ... تا ئەو ڕادەیەی کە هیچ جۆرە شەخسیەتێکیان بۆ ئەم ئافرەتە نەهێڵاوەتەوە بەوەی کە خۆیان ویستویانە تاونباریان کردووە.

گرفتی کوردی ئەمە ئەوەیە کە دەیانەوێت هەموو کەس وەکو چۆن خۆیان حەز دەکەن دەبێت وا بێت، خۆی چۆن ئارەزوو دەکەن دەبێت کەسانی بەرانبەریشی ئەوە بکەن ، ئەوە لەبەر بکەن ، ئاوا قسە بکەن ، ئاوا هەڵسوکەوت بکەن ، ئاو جل لەبەر بکەن ، تەنانەت ئاوا نان و ئاویش بخۆن .

بەداخەوە کە ئەم جۆرە لێکدانانەوە کە وردیاندەکەیتەوە دەبنیت چۆن چەند دیکتارۆرییەتی لێدەچۆڕێت. لە هەمووشی ناخۆشتر ئەوەیە کە کە ئەم قسانە لە لایەن هەندێك کەسەوە دەکرێت کە خۆشیان بە ئازایخواز دەزانن، بەڵام ئامادەنین کە ئازادی بۆ ئافرەتێك بدەن پاش چەشتنی ئەو هەموو نەهامەتی و قوڕبەسەرییە چی دەوێت و چی بە باشدەزانێت بۆ

ئێزیدییەکان بیکات .
نەگەبەتیەکە ئەوەیە کە ئەم کەسانە ئەوە تێناگەن کە نادی□
ئافرەتێکی سادە و ساکارە ، ڕەنگە هەر خوێنەواریشی نەبێت ، لە
سیاسەت و دیبلۆماسییەت و بازرگانی سیاسەت نازانێت، نادی□ ئ□ندام
و پ□□وراوی هیچ حیزبێکی سیاسی نییە تاکو بە زمانی ئەوان قسە
بکات و لە قاڵب و سنوری ئەوان نەیەتە دەرەوە . ئاخر نادی□
دەیەوێت ئەوەی کە خۆی پێ باشە بۆ ئێزیدییەکان ئەوە بکات .
نادی□ کە خێڵی بارزانی دیتووە ، یا بەرهەم ئەحمە یاخود چاوشلۆ .
نەهاتووە سازشێکی گەورەتر لەو حیزبانە لەو بەرانە کەلەگەل ئێران
و تورکیا و عێراق و ئەمەریکا و ڕوسیا کردویانە ئەم زیاتر بکات ،
ئەم نەهاتووە بە شان وباڵی هیچ کام لەوانەدا، بێت ، تەنها و
تەنها داوای یارمەتی و هاریکاری لێکردون بۆ شەنگاڵ و ئێزیدییەکان
.
چی لەوە باشتر هەیە کە ئەو یەک ملیۆن دۆلاەرکەی کە وەری گروتووە
دەیکاتە خەستاخانەیەك بۆ لێقەوماوان و قوربانیانی دەستی داعش ؟
خۆ دەیتوانی بیبەخشێتەوە بەسەر کەس و کاریا یا بیداتە پەپەگە و
یەپەژە؟ چی لەوە باشتر هەیە کە بە چاوشلۆ و ئۆغڵۆ و مۆغڵۆ بڵێت
ئەوە هەڵەیە کە ئێوە هێڕش دەکەنە سەر مەخمور و شەنگاڵ ؟ تا
ئێستاش نە پارتی و نە یەکێتی و نە گۆڕان و نە بەرهەم صاڵەح و نە
عێراق و نە ئیسلامی نە هیچ وڵات و سەرکردەیەکی ئەم دونیایە ئەو
هەنگاوە بچوکەی نادییەیان نەناوە .
یەپەگە و یەپەژە و پەکەکە و من تۆ کە وەکو کارێکی مرۆیانە و
ئەرکێکی باوەڕبوون بە مافی مر□ق ل□سەر قەتڵ و عامی ئێزیدییەکان
هەڵماندا وەتێ و بەرگریمان لێکردون ، بۆچی دەبێت چاوەڕوانی
پاداشت و مەدح سەنا بکەین ؟ من تێناگەم کەسێك کە ئەرکی خۆی
بەجێدەهێنێت بۆچی دەبێت چاوەڕانی پاداشت بکات؟!!
تکایە ئازادیی لەو ئافرەتە مەس□ن□وە و ئەو خۆی قوربانی دەستی
سیاسەت و فاشی□تی ناوچەیی و جیهانییە ، لە هەموو کەس زیاتر
پێویستی بە دەسگر□یکردن و یارمەتیدان هەیە.

هیچ نا، بەڵام مەرگ ... دەق: پابلۆ نیرۆدا ... لە ئینگلیزیەوە: سۆران محەمەد

گۆڕستانە تەنیاکان لەوێدان،
گۆڕەکان پڕن لە ئێسکی بێ دەنگ،
دڵەکە بە تونێلەکەدا دەڕوا،
لە تاریکی خۆیدا، تاریکیی، تاریکیی،
وەك پاپۆڕی تێکشکاو دەمرین و دەچینەوە ناو ناخی خۆمان،
وەك ئەوەی لە دڵماندا نغرۆ بین،
وەك ئەوەی ژیابین و لە ژێر پێستەوە بکەوینە ناو گیانەوە.
*
لەوێدا لاشە هەن،
پێکان لە قوڕی ساردو لینج دروستبوون،
مردن وا لەناو ئێسکەکاندا،
وەك وەڕینێك و سەگیش دیار نەبێ،
لە شوێنێکەوە لە‌ زەنگەکانەوە‌ دەنگ دێ، لە گۆڕەکاندا لە هەندێ شوێنەوە،
باڵا دەکا لە هەوای شێدارەوە وەك فرمێسکەکانی باران.
*
هەندێکجار کفن دەبینم تەنیا
لە ژێر چارێکە،
سەردەکەون بە مردنێکی زەردەوەبوو، لەگەڵ ئەو ژنانەی قژێکی مردوویان هەیە،
لەگەڵ ئەو نانەوایانەی رەنگیان سپییە وەك فریشتە،
و کچە گەنجە راماوە‌ شووکردوەکان بە دادنووس،
سندوقەکانیش سەرەوژوور بە رووباری ستوونی مەرگدا دەڕۆن،
رووبارە مۆرە تێخەکە،
دەجوڵێن بەرەو ژوور لەگەڵ چارێکەکان کە پڕ بووە لە سەدای مەرگ،
پڕ بووە لە دەنگی مەرگ کە بێدەنگییە.
*
مەرگ دەگات لە نێو هەموو ئەو دەنگانە
وەك پێڵاوێکی بێ پێ، وەك چاکەتێك هیچ پیاوێکی تیا نەبێت،
دێت و لەدەرگا دەدا، بە مستیلەیەکی ناو بێش، و لە هیچ

پەنجەیەکیشدا نییە،
دێت و هاوار دەکات بێ دەم، بێ زمان، بێ گەروو.
لەگەڵ ئەمانەشدا هەنگاوەکانی دەبیسترێن
و پۆشاکەکەی دەنگێکی کپی لێوەدێ وەك هی درەختەکان.
*
دڵنیا نیم، هەر کەمێ تێدەگەم، بەزەحمەت دەبینم،
لاموا بێ گۆرانیی رەنگی وەنەوشەیەکی شێدارە،
لەو وەنەوشەیەی لە ماڵەوەدایە لەسەر زەوی،
چونکە رەنگی دەموچاوی مەرگ سەوزە،
و روخساری مەرگیش کە ئەیبەخشێ هەر سەوزە،
لەگەڵ فراوانبوونی شێی گەڵای وەنەوشە
و رەنگی خەمینی زستانێکی تاڵ.
*
وەلێ مەرگیش تێدەپەڕێت بە جیهانداو پۆشیویەتی وەکو گسك،
زەمین دەپێچێتەوە، لە لاشەی مردووان دەگەڕێ،
مەرگ لە ناو گسکدایە،
گسك زمانی مەرگە لە دوای لاشەکان دەگەڕێ،
ئەوە دەرزی مەرگە بە دوای دەزوودا دەگەڕێ.
*
مەرگ لە سەر جێنووستنە‌ نوشتێنراوە‌کاندایە:
ژینی دەگوزەرێنێ بە خەوتن لە سەر دۆشەکی سست،
لە بەتانییە رەشەکاندا، لە ناکاو هەناسەکان دەردەکا:
دەنگێکی خەمباری لێوەدێ و بەرگە دۆشەکەکان دەئاوسێنێ،
و قەرەوێڵە‌کان رووەو بەندەر شەپۆل دەبڕن
لەوێ مەرگ چاوەڕوانە، پۆشاکی فەرماندەی دەریاوانی وا لەبەرە.

....

بایۆگرافی شاعیر:

شاعیری چیللی پابلۆ نیرۆدا ١٢/٧/١٩٠٤ – ٢٣/٩/١٩٧٣ لەمێردمناڵیەوە بە شیعر ئاشنابووە ، دائەنرێت بە یەکێك لە شاعیرە دیارە جیهانیەکانی سەدەی بیستەم ، کاریگەریی بەسەر زۆر لە خوێنەرانەوە بووە، لە ژیانیدا زۆر چەرمەسەری بینیوەو زۆر جێ گەڕاوە، بەشداری لە شۆڕشی ئیسپانیا کردووە، زۆر کاری جۆراوجۆریشی کردووە لەوانە: کاری دبلۆماتیکی کردووە، لە ساڵی ١٩٤٨ هەڵهات بۆ ئەرجەنتین، لەساڵی ١٩٧١ خەلاتی نۆبڵی بۆ ئەدەب وەرگرت. لە کۆتایی ژیانیدا تووشی شێرپەنجە بوو، بەڵام بە نەخۆشی دڵ کۆچی دوایی کرد.

هەرچەندە لەمدواییانەدا دەنگوباسی ئەوە گەرم بوو کە لە لایەن ڕژێمی دیکتاتۆری ئەوسای چیللیەوە ژەهرخوارد کرابێت.
گابریل گارسیا مارکیز، نۆڤڵ نووسی کۆلۆمبی سەبارەت نیرۆدا وتوویەتی " گەورەترین شاعیری سەدەی بیستە لە ناو هەموو زمانەکاندا" .

سەرچاوەکان:

poets.org/poetsorg/poem/nothing-death

en.wikipedia.org/wiki/Pablo_Neruda

..…………………………………………

کۆتایی

****

بۆ زانیاری زیاتر دەربارەی ئەم دەقە، لێرەدا دەقەکەمان بە زمانی ئینگلیزی بۆ بەڕێزتان داناوە، گەر پێویستتان بوو.

Nothing But Death

Pablo Neruda, 1904 – 1973

There are cemeteries that are lonely,
graves full of bones that do not make a sound,
the heart moving through a tunnel,
in it darkness, darkness, darkness,
like a shipwreck we die going into ourselves,
as though we were drowning inside our hearts,
.as though we lived falling out of the skin into the soul

And there are corpses,
feet made of cold and sticky clay,
death is inside the bones,
like a barking where there are no dogs,
coming out from bells somewhere, from graves somewhere,
.growing in the damp air like tears of rain

Sometimes I see alone
coffins under sail,
embarking with the pale dead, with women that have dead hair,
with bakers who are as white as angels,
and pensive young girls married to notary publics,

caskets sailing up the vertical river of the dead,
the river of dark purple,
moving upstream with sails filled out by the sound of death,
.filled by the sound of death which is silence

Death arrives among all that sound
like a shoe with no foot in it, like a suit with no man in it,
comes and knocks, using a ring with no stone in it, with no finger in it,
comes and shouts with no mouth, with no tongue, with no throat.
Nevertheless its steps can be heard
.and its clothing makes a hushed sound, like a tree

I’m not sure, I understand only a little, I can hardly see,
but it seems to me that its singing has the color of damp violets,
of violets that are at home in the earth,
because the face of death is green,
and the look death gives is green,
with the penetrating dampness of a violet leaf
.and the somber color of embittered winter

But death also goes through the world dressed as a broom,
lapping the floor, looking for dead bodies,
death is inside the broom,
the broom is the tongue of death looking for corpses,
.it is the needle of death looking for thread

Death is inside the folding cots:
it spends its life sleeping on the slow mattresses,
in the black blankets, and suddenly breathes out:
it blows out a mournful sound that swells the sheets,
and the beds go sailing toward a port
.where death is waiting, dressed like an admiral

....

کتێب: ڕاپۆرت لەبارەی خۆمەوە … دڵشاد عەبدوڵڵا

شیعر

[بۆ خوێندنەوەی ئەم نامیلکە شیعرییەی شاعیر دڵشاد عەبدوڵڵا کلیکی]

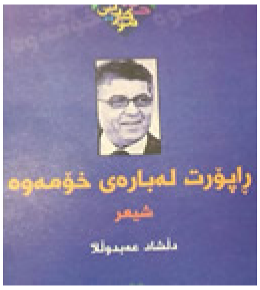

[ئێر□ بکەن ......]

شیعرەکانی)دەنگەکان(م خوێندەوە … لەتیف بێوار

زمانی شیعر بەوە لە زمانی ئاسایی جیادەکرێتەوە کە وشەکانی تۆکمەیی و دەگمەنی و جوانی و فرەمانایی لە خۆ دەگرێت، بۆ دروستکردنی ڕستەو کۆپلەکان بەس مانا لە پێشچاو ناگیرێت، چونکە گەر بەس لەسەر واتا بووەستین ئەوا وتارو قسەی رۆژانەش مانادارن، بەڵکو ئەو شێوەو مەرج و بونیادە شاراوەیەیە‌ زنجیرەی ڕستەکان پێکەوە دەبەستێتەوە، لەگەڵ خوێندنەوەکاندا هەست دەکەین بەر زمانێکی نائاسایی دەکەوین، ئەمەش بە سوود وەرگرتن لە هونەرە جیاواز و فرەکانی رەوانبێژی و کەرەسەی زۆر جیاوازی شیعریی دێتە دی. ئەمەش کارێکی سەرپێیی نییە‌، گەر بمانەویت شیعرێکی باش و کاریگەر بنووسین و پێشکەش بکەین.
ماڵپەڕی (دەنگەکان) کە وابزانم چالاکترین ماڵپەڕی ئەدەبی و هونەری

و فیکری کوردییە، بەڕێزو ئەمانەتەوە بە ئەرکی خۆی هەڵدەستێت لە بڵاوکردنەوەی بەرهەمەکان، بەڵام هەر خاوەنی بەرهەمەکان بەرپرسن لە کەموکورتی ناو بەرهەمەکانیان، بۆیە وا باشترە ئاسان تەماشای نووسینی شیعر نەکەین و هەر خەیاڵێك هات بە مێشکماندا یەکسەر ناوی شیعری لێ نەنێین و ڕەوانەی ماڵپەڕی دەنگەکانی بکەین، رەنگە کە من لێرەدا ئەم سەرنجانە دەنووسم و شیعرەکان ورد دەخوێنمەوە، نموونەی خوێندنەوەو خوێنەری وا زۆر کەم بێت و بەڵکو زۆر لە خوێنەرەکان نەك شیعرەکان ورد ناخوێننەوە، بەڵکو رەنگە هەر نەیخوێننەوەو تاقەتی خوێندنەوەیان نەبێت، بەس کاری (لایك)بزانن، ئەمەش ماڵی شاعیر وێران دەکات و دەبێتە هۆی هاندانی لەسەر نووسینی شیعری خراپ، ئەم بۆچوونانەش لێرەدا دەیاننووسم رەنگە وا نەبن، بەڵام سەلیقەی شیعریی من ئاوها دەڵێت، ئەم رایانەش تەنیا لەسەر شیعرەکانن و هیچ پەیوەندی بە خودی شاعیرەکانەوە نییە.

1// شەکەت تر لەجادە … سوهەیلا مێهەمی:

سەبارەت ئەم شیعرە دەتوانین بڵێین چەندان بابەت تێکەڵکراوە، زمانێکی زبری(زبر بە مانای توند نا بەڵکو رەکیك و شلۆق) تیا بەکارهاتووە، هەڵەی زمانەوانی زۆری تێدایە، هەروەها بازدان هەیە لە سەبجێکتێکەوە بۆ سەبجێکتێکی تر وەك ئەوەی سەرەتا بە خود دەستپێدەکات دوایی دێتە سەر واقیع و خەمەکانی خۆی و پاشتر ئاوها جێکۆڕکێ بە زاراوەو مانا دەکات:

أ- بەخەیاڵێکدا نووستوم (خەیاڵ)

ب- چەندەم بۆ تۆ درێژ (خود)

ج- رووناك کچێك بوو (کچێك)

د- ڕێگا درێژ دەبێتەوە (ڕێگا)

چاوم پڕ ناکات لە شەقەی باڵی سپێدە

دارستان وەهمێکە

*

ببینن پاشتر دێتە سەر ڕێگا و پاشان خۆی و دواتر دارستانەکە؟ کام دارستان؟ کە پاشگری (کە)ی پێوەلکێندراوە مانای دەزانرێت کامەیە بەس خوێنەر هیچ بیرۆکەی نییە سەبارەتی، ئەمەیە بازدانەکە.

هـ- ژنێك بە عادەتی عەسرەکانی… پاشان …. کچانی شین (ژن- کچ)

و- ئەنجا دێتەوە سەر خۆی و ژنان: عادەتەکانمان ئاسایی ئەچێ (خۆی- ژنان)

ز- دوو نیوەدێڕی ناتەبا:

زستانەکانی هێلانە

ژمارەی پێڵاوەکانی ئەم ناوە..........(زستان- پێڵاو)
ی – پاشان دێتە سەر :
پەرستیار/و خوێن /و هەرێمی دووکەڵ /و کۆڵبەرو…. هتد (4 ئۆبجێکتی تێکەڵ)
هەروەها لەم شیعرەدا چەندان هەڵەی زمانەوانی هەیە وەك:
1- بەخەێاڵێکدا نووستوم ....راستییەکەی: بە خەیا□□□ك نووستوم
2- هەر بێ شۆخی….راستییەکەی؛ هەر بێ شۆخیی، چونکە بە یەك (ی) دەبێتە شۆخ.
3- یادەوەری بەرد باراندی…راستییەکەی: یادەوەریی بەردی باراند
4- لە بروسکەی قاقای تەوەر……راستیەکەی: لە بروسکەی قاقای تەور
5- عادەتەکانمان ئاسایی ئەچێ
لاواز بەشێکە
لە ژیان
راستییەکەی: عادەتەکانمان ئاسایی ئەچن
لاوازیی بەشێکە
لە ژیان
6- دەبمە مرۆچە کۆ دەکەمەوە
راستییەکەی: مرۆچە کۆ دەکەمەوە.
7- مەمکی بێدەنگی لە دەم
دەنێ خۆم و
زام هەڵدەمژێ
راستییەکەی: مەمکی بێدەنگی لە دەم
دەنێم و
زام هەڵدەمژم
یان: مەمکی بێدەنگی لە دەم
دەنێ و
زام هەڵدەمژێ
8- ئۆقرەیەکانی لێ ون کردووم ….ئۆقرەیی (کۆ –جمع)ناکرێتەوە کەواتە:
ئۆقرەیی لێ ون کردووم
تەماشای ئەم بازدانە ناشرینانە بکەن لە 3 دێڕدا:
دڕکی ئازار چاو لە قاچ
دادەگرێ...............................(وێنەیەکی مەحاڵ و ناگونجاو: چاو داگرتن و ئازار)
پەنجەرە لێڵەکانی ئەم ناوە
رکابەری بێ بەرامبەری تراژیدیاکانن
ئەو شەبەقدانەوەی دووری جادەکان........... وێنەیەکی تری ناکامڵی

شیعریی(پەنجەرە، ركابەری تراژیدیا، شەبەقدانەوە) دەشبوو شەوقدانەوەی بنووسیایە. چونكە شەبەق : شەفەقە واتە سپێدە. رەنگە چاوی لە گۆرانییەكەی حەسەن زیرەك كردبێت كە ئەویش هۆنراوەی مامۆستا پیرەمێردی شاعیرەو پاشتر لێی تێكەڵ بووبێت كە دەڵێت: (شەبەقدانەوە) چونكە خۆی (شەبەق شەوقەداتەوە)یەێ.

9-چەندەم بۆ تۆ درێژ… راستییەكەی: چەندە بۆ تۆیم درێژ …. یان …… بۆ تۆیم چەندە درێژە…

* میتافۆرێكی ناگونجاو: بۆ بۆەی زەردی كۆڵبەری…. (رەنگی زەرد تەعبیرێكی هەڵەو لەقە بۆ بۆبۆە) وێرای ئەوەی كە بوو بە سیفەت ئەوا دەبێتە (كۆڵبەریی)

تێبینی: گەر خوێنەرێك بڵێت هەموو ئەم هەڵانە خەتای ڕژێمی دیكتاتۆری ئەو پارچەیەی كوردستانە كە نەیهێشتووە ڕێزمان و ئەدەبی كوردی لە قوتابخانەكاندا بخوێندرێت، ئەوا ئێمەش دەڵێین شاعیر دەبوو نەكەوێتە ژێر ئەو فشارانەوەو بگرە بە پێچەوانەی ئەو خواستە تۆتالیتارەوە زۆر پتەو و سەنگین بینووسیایە.

پاشان ئەم وێرانكردنەی زمانی كوردی بەبەكارهێنانی زمانێكی لەق و شكاو؛ دانانرێت بە داهێنانی شكاندنی زمانی شیعر لەڕێ پیناوی نوێگەریدا، بەڵكو هەر ئەمەندەیە توانای شاعیرەكەی و بەمەش زۆر لە ئاستی شیعر دێتەخوار.

2// مۆدێل … چرێ زەند

ئەم شیعرە كورتە؛ هەر گێڕانەوەیەكی رۆژانەی ئاسایی شاعیرە وەكو یادەوەرییەك یان تەنزێكی كۆمەڵایەتی، گەر لەجیاتی شێوەی ستوونی كۆپلەكە بەشێوەیەكی ئاسۆیی بینووسینەوە ئەوا دەبێتە چیرۆك نەك شیعر، چونكە لە شیعرییەتی زمان خاڵییە، ئەو باسی دڕانی سەر ئەژنۆكانی كاوبۆیەكەی دەكات بە منداڵی بەهۆی هاروهاجی خۆیەوە، بەڵام ئێستا خەڵك بە ئەنقەست سەرئەژنۆی كاوبۆكانیان دەدڕێنن، چونكە بووەتە مۆدێل، ئەمە چ ئاستەمییەكی تێدایە بۆ تێگەشتن و نووسین؟ چەندێك شاعیرەكەی خۆی ماندوو كردووە شتێكی تازەو جوان و جیاوازمان پێشكەش بكات؟ من كە ئەم تێبینی و سەرنجانە دەنووسم بەس خەمی شیعرمە ئەگینا هیچ كام لەم شاعیرە بەڕێزانە ناناسم و وابزانم خوێنەرانی ئەمڕۆش هێندە هوشیاربوونەتەوە لە ناو و نازناو بگەڕێن هەتا بابەتێك بخوێننەوەو بابەتیانە لێی تێبگەن، (نووسەر وەكو كەس چ پەیوەندی بە ناوەڕۆكی بابەتێكەوەیە وەكو نووسین) لە حاڵێكیشدا ئەگەر ئەم نووسینە بڕوای پێ هێنان و قەناعەتەكانی

گۆڕین ئەوا با هاوڕای بن، ئەگەر نا با پشتگوێی بخەن و هەر لەسەر قاڵبە کلاسیکی و عادەتیەکانی خۆیان بەردەوام بن و شیعر بخوێننەوە.
نموونەی ئەو راستییەی سەرەوەش تەنیا رەنگە لەم کۆپلەیەی شاعیردا پێشچاو بکەوێت و درکی پێبکرێت:

دڕانی سەرئەژنۆکانی پاتۆڵەکەم،
چیتر نیگەرانی دایکم نەدەبوو
مۆدێل نوێی ئەمڕۆ دەبوو.

3// ئوتێل سندباد … دڵشاد عەبدوڵڵا

زمانی شیعر ئەگەر تێکەڵ نەبێت لە فەنتازیاو ئیستاتیك و سیحری وشە دەگمەنەکان کە پەلکێشی خوێنەر دەکەن بۆ قوڵایی ماناکان و ساکان و رامانی لا دروست دەکەن دەبێت چی بێت؟
دە لەم شیعرەدا دەبینین زمانی گێڕانەوە زاڵ بووە بەسەر کۆی بارستایی شیعرەکەداو زۆرجاران هەر زمانی رۆژانەیە و راستەوخۆ دەربڕینەکانی پێ داڕێژراون. بۆ نموونە تەماشا بکەن چۆن زمانی گێڕانەوەو تاکلایەن قەڵەمی شاعیر قۆڵبەستەکات و هەر لەسەر ئەو سادەییەش دەیهێڵێتەوە تا کۆتایی:

ئوتێلێک لە سەر شەقامێکی لاچەپی شارێکی بچووک،
وەک سیمرخ نیشتبوو.
چاوم دەچووە سەر پەنجەرەی ژوورەکانی
ئاسنی ژەنگاوی کەتیبە و پەردەی کۆنی خەت خەتی سووری پان
*
نە ڕۆژێک کەسێکم بینی لە ئوتۆمبیل دابەزێ و بچێتە ژوورەوە
نە خزمەتچییەکم بینی جانتا بۆ کەسێک هەڵگرێ
ئەوەی لەوێ دەژیا، هەندێکیان نەفەری دائمی بوون
*

ئەنجا با بێینە سەر تێکەڵکردنە دژیەکەکانی وەسفی ئوتێلەکە:
جارێك دەیشوبهێنێت بە کەشتی تێکشکاوی ناوەڕاستی دەریا، جارێکیش بە دوورگەی بچووك، جارێکی تر بە شار، دواتریش هەر بە ئوتێل، کە ناتەبایی و ناکۆکی دروست دەبێت لە نێوان ئەو شوبهاندنانە، بە تایبەتی کە زنجیرەیەکی ئاشکرا یان نهێنی نەبێت بەیەکیانەوە گرێ بداتەوە.

لێرەدا تەماشای هەر چوار حاڵەتەکە بکەن:

1-

سەرنشینی کەشتیەکی تێکشکاوی ناوەڕاستی دەریا چ پێویست بە ناسینە؟
*
-2
دوورگەیەک بوو ئەو سندبادە لە ئاوی بێ پایانی خەونم.
*
-3
مێژووی شارەکان ئەو کەسانە دروستی دەکەن،
*
-4
ئوتێلێک لە سەر شەقامێکی لاچەپی شارێکی بچووک،
*

من هۆکاری ئەم سادەبوونەوەو هەڵانە لە بەهێند وەرنەگرتنی بایەخ و دنیای شاعیردا دەبینمەوە کەوا هەر سەرپێیی دەست دەکات بە نووسینەوەی شیعرو بەس بە بیردا هاتنی بیرۆکەیەك نووسینێك دادەڕێژێت و رەنگە پێداچوونەوەشی بۆ نەکرێت و ناوی شیعری لێدەنرێت، دەبێت ئەمە چ سوودێك بە شیعرو شاعیرو خوێنەران بگەیەنێت، جگە لە نزمبوونەوەی ئاستی شیعرو شاعیر؟ کەواتە قەیرانەکان تەنیا لە نەبوونی شوانێکی دڵسۆزدا نییە، بەڵکو هەموو لایەنەکانی تری ژیانمان هەر لە ئابووری و بەڕێوەبردن و رامیاری و کۆمەڵایەتی و وێژەیی و هونەریی و زانستی و کشتوکاڵیی و پیشەسازیی و نەخشەداڕێژی و….تاد کاول بووەو هیچی بەسەر هیچەوە نەماوە، ئێمە لە زۆر باردا وەك ئەو کەسە مامەڵە دەکەین و دەبینین کە بەس خۆی و ئەو ژینگە بچوکەی دەوروبەری دەبینێت و دەکاتە پێوەر، کە ئەم حاڵەتانەش تەنیا لەو 3 شارەی ئێمەدا هەن، باوەڕ ناکەم لە هیچ شوێنێکی تری سەر زەوی ئاوها ئاستی ئەدەب و شیعرو هونەر داتەپیبێت. شاعیری فەرەنسی بەناوبانگ ڕامبۆ زۆر لەو شیعرانەی بەدڵی نەبوون دەیدڕاندن و دەیسوتاندن، تا لە ئاستی شاعیرێتی و شیعرەکانی کەم نەکاتەوە، ئەمە لە کاتێکدا بوو زۆر لە شیعردۆستان راشیان لەو شیعرانەی بوو کە دەیسوتاندن.

4// بەسەرچووین … هاوکار موسا

لەم شیعرەدا خوێنەر توشی بێزاریی دەبێت، بەوەی بابەتەکەی هی شیعر نییە، بەڵکو مەسەلەیەکی کۆنی ئەنتۆلۆژییەو سەدان و هەزاران جار بە شێوەی جیاوازترو سەرکەوتووتر لەم شاعیرە دەربڕینی لێکراوە، بۆنموونە ئەو چەندان جارو بە چەندان جۆری جیاواز تەعبیر لە یەك

مانا دەكات كە ئەویش بێ ئیختیاریی مرۆڤە لە ژیندا بۆ نموونە ئەو ئاوها دووبارەی دەكاتەوە و دەڵێت:

-1

بەبێ ئارەزو فڕێ داوەتە سەرزەوی.

-2

هیچ كەسێك بەیەكسانی لە دایك نا بێ

-3

هەڵە هاتم

-4

پێویستە مرۆڤ بە خواستی خۆی لە دایك بێ

-5

كە كۆتا ساتی مرۆڤ دەنێو سكی دایكەوە نووسرا بێ

*

ئەمە لە لایەك لە لایەكی تر هەڵەیەكی تری زەق كە ئەم شاعیرە تێی كەوتووە، بەرپەچ دانەوەی خۆیەتی و دروستبوونی نەگونجاوییە لە ناو شیعرەكەیدا لە رووی ماناوە، ئەو لە لایەك خۆی بە (هیچ) ناودەبات و لە لایەكی ترەوە خۆی بە (بیركەرەوەو ژیانكەر)ناو دەبات، با دیقەت لەم دوو كۆپلە جیاوازە بدەین:

-1

پرسی ژیانیان بەمن نەكرد

لە تابووتێك بەولاوە هیچی دی نیم.

بەبێ پرس و ڕاوێژ منیان فرێدایە نێو ئەم مەنفایە!

*

-2

ئەركم نییە لەسەر زەوی و بە كەڵكی ئەم ژیانە نەزۆكە نایەم

من لە بەینی ئەم دووڕیانەدا بوێرانە بیر دەكەمەوە

بیركەرەوە هەمیشە ڕەنگە بژی.

جێی خۆیەتی لێرەدا جارێكی تر بپرسمەوە ئایا دەبێت نووسینی شیعر ئەوەندە سادەو ئاسان بێت و هەر كەسێك هەڵبستێت شتێك بنووسێت و ناوی شیعری بەسەردا ببڕێت؟ خۆ كە شیعر لە قاڵبە كلاسیكییەكەی ئازاد كرا مانای ئەوە نەبوو پەیڕەوی هیچ ڕێساو مەرجێكی زمان و شیعری تێدا نەكرێت!

لە زۆر باردا هەق وابوو خاوەنانی ئەم جۆرە نووسینانە چاو لە لەتیف هەڵمەت و جەلال بەرزنجی بكەن كە زانیان دنیای شیعر وێران بووەو خوێنەریشی نەماوەو ئەوەی پێیان بوو لە داهێنان لە لوتكەی

بەخشیندا پێشکەشیان کرد و پاشتر ژانرێکی نوێ تاقیدەکەنەوە کە پێ خوێنەرترینە و روویان کردە ڕۆمان، وەك (ڕۆمانی: گەشتێک بۆ ڕێگەی خەون … نووسینی جەلال بەرزنجی) (ژنە جنۆکەکانی شێمەحموو) و زۆر شاعیری تر….

……………………

یەمەن کارەساتی مرۆیی گەورە!
نوری بەشیر:

لە یەمەن چ دەگوزەرێ؟

هەواڵ و وێنەکانی منداڵان و ڕادەی بەرزی مردن کە مانشێت و تایتڵی لاپەڕەی ڕۆژنامەو گۆڤار و میدیاکانی خودی بۆرژوازی ناچارن رای بگەیەنن، وە هوشداری دانی سەرانی نەتەوە یەکگرتووەکان و ڕێکخراوەکانی منداڵان و مافی مرۆڤ لە پەیوەند بە یەمەن، نیشانی دەدات چ کارەساتێکی مرۆیی دەگوزەرێ. بیستن و بینینی ئەو هەواڵانە هیچ مرۆڤێک جگە لەسەرانی حکومەت و حزبەکانی بۆرژوازی و سەرمایەدارن نەبێت ناتوانێت تەزوو بە گیانیدا نەیەت و ئازار نەبینێت. ئەگەر ئەو هەلومەرجە وا بڕوات لەئایندەیەکی نزیکدا کارەساتێکی مرۆیی وا چاوەڕوان دەکرێت کە بەوتەی زۆرێک لە میدیاکان و هەتا سەرانی زۆر لە ڕێکخراوە نێودەوڵەتیەکان گەورەترین کارەسات دەبێت لە سەد ساڵی رابردودا.
ئەمەی لە یەمەن ڕوودەدات و پشتگوێ خراوە هیچ بوارێک بۆ گاڵتەجاڕی مافی مرۆڤ و دیموکراسی بۆرژوازی و سەرمایەداران و حکومەتانی وڵاتی زلهێزەکانی جیهان ناهێڵێتەوە. وڵاتێک لەژێر سایەی بەرژەوەندیخوازی و چاوچنۆکی سەرمایەداران و دەوڵەتە کۆنەپەرستە سەرمایەدارییە جیهانی و ناوچەییەکاندا کە ڕۆژانە تێپەی مافی مرۆڤ لێدەدەن، بەرەو داروخانێکی بێوێنە دەڕوات.

سێ لەسەر چواری دانیشتوانی لەبەردەم هەڕەشەی لەناوچووندان، وڵاتێک کە هاتوهاواری ڕۆژانەی دایک و باوکی منداڵانێک کە

پەراسوەکانیان یەک بەیەک دەژمێرێن و مێشو و مەگەز تێی داون، لەبەر بێ ئاوی و بێ خۆراکی و کولەراو دەیان نەخۆشی ترو رۆژانە ئەگەر بەخت یاوەریان بێت بەبرسێتی نەمرن ئەوا لەبەردەم رەحمەتی هێرشی فڕۆکەی جەنگی و تۆپەکانی لایەنی شەڕکەرانی وڵاتانی ناوچەکەدا دەبنە قوربانی، کە لەیەمەندا جەنگێکی خوێناوی و برسێتیان هەڵگیرساندووە کە دوورو نزیک هیچ پەیوەندیەکی بە خەڵکی ئەو وڵاتەوە نییە، کەچی رۆژانە دەبێ چاوەڕێی مەرگی دەیان و سەدانی منداڵەکانیان بن، کە لاشەی پەرچە پارچەی منداڵ و تێکەڵ بە خانوو و جلوبەرگ و گۆشتی ئاژەڵ بووە، ئەم تراژیدیە ئینسانیە جیا لە ترامپ و میرکل و تریزا و ئەردوگان و مالکی و شێخ سەلمان و مەسعود و خامنەئیەکان کە دەتوانە لە دیمەن و هەواڵەکانی دەگران و پەست نەبێت و لەئایندەی خۆی و مناڵەکانی لەدنیای ئەمڕۆدا نەترسێت.

ئەوە تەنیا هەواڵەکانی رێکخراوە ئینسانیەکانی وەک رێکخراوی مافی مرۆڤ و یونیسێف و رێکخراوەکانی منداڵان و چەندان رێکخراوی تر نییە کە خەبەری ٢٢ ملیۆن ئینسان لەیەمەندا لەکۆی ٢٨ ملیۆن کەس کە لەبەردەم ترسی مردندان بەهۆی بەدخۆراکی و نەبوونی دەرمانەوە پشت راستدەکەنەوە کە لەژێر هەڕەی هەژاری و برسێتیەوە و نەخۆشیدا دەژین، ئەوە تەنیا ئەو رێکخراوە ئینسانیەکان نین ئەمە پشت راستدەکەنەوە، بەڵکو خودی نوێنەرانی نەتەوە یەکگرتووەکان و زۆرێک لەسەرانی وڵاتانی زلهێزی سەرمایەداری کە یەمەنیان پشتگوێ خستووەو تەسلیمی وڵاتانی هاوپەیمانی عەرەبیان کردووە لە ناوچەکەدا بەسەرپەرشتی سعودیە، زۆربەی کوشتارەکانی یەمەن و لەبرسا مردنەکان و ئاوارەبوونەکان لەژێر سایەتی هێرشەکانی ئەو هاوپەیمانیەدا لەلایەک و لەلایەکی ترەوە حوسیەکانی هاوپەیمان و کۆمەکەکانی جمهوری ئیسلامی ئێراندا ئەنجامدەدرێت، ئەوە کارنامەکانیانە و بەڵام هەریەکە لە سعودیە و ئێرانیش بەرگی ئەوە دەکەن بەبەریدا کە یارمەتی خەڵکی یەمەن دەدەن، ئەمە هەروەک هەمان ئیدعانامەو کارنامەکانی ئەمریکاو وڵاتانی غەرب بوو لەپەیوەند بە سوریا و عێراق و ئەفغانستانەوە کە چەندە پوچ و بێناوەرۆک دەرچوون.

بەپێی راپۆرتە جیهانیەکانی نەتەوە یەکگرتووەکان و رێکخراوی منداڵان رزگار بکەن ” ٨٥٠٠٠ ” هەشتاو پێنج هەزار مناڵ کە لە پێنج ساڵ بەرەوخوار بوون بوونەتە قوربانی سیاسەتی برسیکردنی شەڕی سعودیەو ئێران لە یەمەندا لە سێ ساڵی رابردوودا. هەواڵەکان ئاوارەیی سێ ملیۆن خەڵکی ئەو وڵاتە و کوشتاری دەیان هەزار کەس و

برینداری بە ئەژمار و دیل باس دەکەن، کە لە ڕێکەوتنی سویدی ئەم هەفتەیەدا بەیاری ١٥٠٠٠ پانزە هەزار دیل رادەستی یەکتری بکەنەوە. هەواڵەی تراژیدی لەبرسا مردنی زیاتر لە دە ملیۆن ئینسان تا کۆتایی دیسەمبەری ئەمساڵ بەگوێی دنیادا دەدرێت. دەیفید بیسلی لەپرساوی بەرنامەی خواردنی جیهانی لە نەتەوە یەکگرتووەکان دەڵێت: یەمەن لەرێگای کارەساتێکی ئینسانی گەورەدایە بەهۆی برسێتی دانیشتوانەکەی و ئەگەر بەپەلە جەنگی ئەو وڵاتە نەوەستێت، ئەوە شەرمەزاری دەبێت بۆ بەشەریەت.

ئەمانە دیوێکی کارەساتەکانە، دیوێکی تری ئەو ناوچانەی کەلەژێر سایەی حکومەتی بەناو شەرعی یەمەندایە بەسەرۆکایەتی عەبد ڕەبە مەنسور هادی کە سەربە سعودیە و هاوپەیمانەکانە و ئەو ناوچانەی تریش کە لەژێر سایەی دەسەڵاتی ” ئەنسار ئەڵڵادایە” واتە حوسیەکان، هەریەکەیان بەجۆرێک هەرکەس سەر بەوان و چەکداری ئەوان و لایەنگری ئەوان نەبێت ئەوا دەکوژرێت یان زیندانی دەکرێت یان لەناوچەکانی ژێر دەسەڵاتی ئەواندا دەردەکرێت. هەواڵەکان رادەگەیەنن کە حوسیەکان لە سێپتەمبەری ئەمساڵدا زیاتر لە ٣٥٠٠٠ سی پێنج هەزار کارمەندیان دەرکردوە و شوێنەکانیان بە لایەنگر و ئەندامانی خۆیان پڕکردونەتەوە.

بەدوای دەستبەراگرتنی سەنعای پایتەختی یەمەن و لەم دواییەدا شارو بەندەری حودەیدەی سەر کەناری دەریای ڕۆژئاوای ئەو وڵاتە کە جێگایەکی ستراتیژیە، تەنیا لە شەشی ئەم چەند مانگەی ئەخیردا لە شاری حودەیدە زیاتر لە ١٠٠٠٠٠ سەد هەزار کەس ئاوارە بووە و هەزارەها کەس کوژراون، لەلایەک حوسیەکان ناردنی یارمەتی خواردن و دەرمان کە شارێگایەکی سەرەکیە کە لە سەدا حەفتا و پێنجی پێداویستیەکان لەوێوە دەت راگرتووە، یان سعودیە ڕێگا نادات ئەو یارمەتیە مرۆییەکانی دەرمان و خۆراک بەوات بە ناوچەکانی کە لەژێر دەستی حوسیەکاندایە، ئەمانە کارەساتی مردن و نەخۆشی جۆراوجۆری زیاتر کردووە.

لایەنەکانی جەنگ لە یەمەندا!

جەنگێکی ماڵ وێرانکەر کە لە چوار ساڵ لەمەوبەرەوە واتە لە ٢٠١٤ وە لەنێوان دەوڵەتی یەمەن بە سەروکایەتی عەبد ڕەبە مەنسور هادی لەلایەک و حوسیەکان لەلایەکی ترەوە دەستی پێکردو بەدوای گرتنی سەنعای پایتەختدا لەلایەن حوسیەکان و راکردنی عەبد ڕەبە بۆ سعودیە لە ٢٠١٥ دا ئەوا گۆڕانی تەوازنی هێز لە بەرژەوەندی حوسیەکان و

ئێران روویدا، جەنگ لەو وڵاتەدا پێی نایە قۆناغێکی نوێ و بەهۆی پەراوێزی یەمەنەوە ئەمریکاو غەرب سەرپەرشتی جەنگیان بە سعودیە سپارو هاوپەیمانی عەرەبیان لەدەور سازدا، وە جەنگەکە بوو بەجەنگی راستەوخۆی هاوپەیمانی عەرەبی بەسەرپەرشتی سعودیە و لەولاوە کۆمەکە زۆرەکانی ئێرانیش بە حوسیەکان جێگاو رێگای حوسیەکانی دەبردە سەرەوە تا ئەوەی حوسیەکان دوای سەنعا بتوانن چەند شاری تر بگرن لەوانە بەندەری حودەیدە، ئەمانە وایانکرد هێرشە ئاسمانیەکانی هاوپەیمانی عەرەبی زیاتر بکات بە سەر ناوچەکانی ژێر دەسەڵاتی حوسیەکان، کە هەندەی خەڵکی مەدەنی دەکوشت هێندە حوسیەکان بەر نەدەکەوتن، وە ئەمانە گەمارۆی سەر خەڵکی مەدەنی زیاتر دەکرد و دەبووە هۆی بڵاوبوونەوەی نەخۆشی جۆراوجۆر و برسێتی و مردنێکی زۆر، کە یەمەن بە ترسناکترین شوێنی دنیا بە برسێتی و مردن وەسف دەکرێت، وە زۆرترین کوشتاری منداڵان بەپێی راپۆرتی نەتەوە یەکگرتووەکان و رێکخراوە ئینسانیەکان لە سێ ساڵی رابردوودا روویداوە.

بەهۆی ئەوەی جێگاو رێگای یەمەن تاسیری لەسەر سیاسەتی وڵاتە زلهێزەکانی وەک روسیاو ئەمریکا نییە، جێهێڵراوە بە کێشەکانی نێوان سعودیەو هاوپەیمانەکان لەلایەک و لەولاوە ئێران و حوسیەکان، وە یەمەن بۆ ئەمریکا وەرەقەیەکە کە هەم لەبەرامبەر سعودیە بەکاری دەهێنێت و هەم لەبەرامبەر ئێراندا، ئەوەتا سات و سەوداکانی ئەمریکا لەگەڵ سعودیەدا رۆشنەو لەولاشەوە “براین هوك” نوێنەری ئەمریکا بۆ کاروباری ئێران دەڵێ:"ئەگەر بزانین ئێران هێرش دەکاتە سەر بەرژەوەندیەکانمان لەو ناوچەیەدا ئەوا هەڵوێستی بەکردەوەمان دەبێت لەبەرامبەریدا"، ئەمە ئەوە دەگەیەنێت واتا ئەگەر ئێران دەست نەبات بۆ بەرژەوەندی ئەمریکا، ئەوا کێشەیان نییەو ناوبەناو تاوانباری دەکەن کەیارمەتی حوسیەکان دەدات، کە بەدڵنیاییەوە بەیارمەتی ئێرانە حوسیەکان ئێستا باڵا دەستن. ئەگەر هاوپەیمانی وڵاتانی عەرەبی بەسەرپەرشتی سعودیە نەبێت، حکومەتی بەناو شەرعی عەبد رەبە دەمێک بوو بەدوای گرتنی شاری سەنعاو راکردنی بۆ سعودیە دەکەوتە دەست حوسیەکان و گەمەکانی قاسم سلێمانی وەک لە سوریا و عێراق و کوردستان بە ئاشکرا نیشان دەدرا.

کۆبوونەوەی سوید بۆ رێکەوتنی یەمەن!

بەدوای چەندین هەوڵ بۆ ئەوەی ئاگربەست رووبدات لەنێوان دەسەڵاتی عەبد رەبەو حوسیەکان و رازی نەبوونی حوسیەکان بەوەی کە دەسەڵاتی عەبد رەبە بەرەسمی ناناسن و دانیشتنی راستەوخۆ لەگەڵ سعودیەدا کە

سەرپەرشتی شەڕەکە دەکات بە ئەنجام نەگەیشت، توندبوونەوەی جەنگی یەمەن و بەرزبوونەوەی رێژەی مردنی منداڵان و ترسی مردنی ملیۆنی خەڵکی ئەو وڵاتە و هەموو ئەمانە جیا لەچوونە سەرەوەی خەرجییەکان لەیەمەن بۆ ئەمریکا و هاوپەیمانانی، وە هەروەها هەریەکە لە سعودیەو ئێران لەبەردەم ئەزمەی ناوخۆیی خۆیاندان، بۆیە دەخالەتی ئەمریکا لەرێگای نوێنەری نەتەوە یەکگرتووەکانەوە لە هەشت مانگی رابردوودا بۆ ئەوەی رێگایەک بۆ خەرجییەکانیان دابنێن و یارییەکەیان لە یەمەن بگۆڕێت بەشێوەیەک دەستی ئێران کەمبکەنەوە، گەیشت بەوەی کە ئەمریکا کۆمەڵێک داواکاری حوسیەکان جێبەجێ بکات بۆ دانیشتنی راستەوخۆ بەسەرپەرشتی مارتین گریفیس نێردەی تایبەتی نەتەوە یەکگرتووەکان لە یەمەن.

بۆ ئەمەش لە ٦ی دیسەمبەردا بەسەرپەرشتی نەتەوە یەگرتووەکان لە سوید دانیشتن بۆ ماوەی یەک هەفتە کە ١٣ دیسەمبەر ئاخرین رۆژ بوو ئەنجام درا. پێشترو وە لەم دانیشتنەدا وەڵام بە کۆمەڵێک داواکاری حوسیەکان درایەوە کە نەتەوە یەکگرتووەکان خۆی بەشداری بکات و ئەوە بوو بە هێنانی نوێنەری حوسییەکان بۆ دانیشتنی سوید، خودی نوێنەری نەتەوە یەکگرتووەکان لەیەمەن مارتن گریفیس خۆی رۆشتەتە سەنعاو وەفدی مفاوزی حوسییەکانی هێناوە بۆ سوید و هەروەها ژماریەکی زۆری بریندارەکانیان بۆ چارەسەر ناردووە بۆ عەممان.

کە بە ئەمریکا ئێستا لەگەڵ گەمارۆی دووەمی سەر ئێراندا، دەیانەوێت بەم رێکەوتنە حوسییەکان لە ئێران دوربخەنەوە و دەخالەتی ئێران لەیەمەن ببڕن، بەڵام جێگاو رێگای حوسیەکان دەچێتە سەرەوە. سەبارەت بە کۆتایی جەلسەکەش، ئەگەرچی حوسیەکان بە راوەستانی شەڕ ناڕازین، بەڵام ئەنتۆنیۆ گۆوتیرێس سەکرتێری گشتی نەتەوە یەکگرتووەکان، دەڵی لە رێکەوتنی یەمەن لە سوید لایەنەکانی یەمەن گەشتوون بە چەند خاڵێک و بە خۆشبینیەوە سەیری دەکات بۆ لێتێگەشتنی لایەنەکان و نزیکبوونەوەی بڕواکانیان بۆ وەستانی جەنگ لە ئاینەدا. نەتەوە یەکگرتووەکان خۆی سەرپەرشتی هەندێ شوێنی وەک بەندەری حودەیدە دەکات وهاتوچۆی ئاسمانی ناوخۆ لەسەنعا دەست پێدەکات.

کام رێگا چارەی خێراو ئینسانی بۆ هەلومەرجی ئێستای یەمەن!

لە هەلومەرجێکی ئاڵۆزو پڕکێشەی ناوچەکەو جیهانیدا، باڵادەستبوونی دەوڵەتانی سەرمایەداری کۆنەپەرست و دژی ئینسانی بەهەموو ئەزمەو کێشەیەکی ناوخۆیانەوە کەهەیانە، هەریەکەیان دەیەوێت خۆی رابەری ناوچەکە بەدەستەوە بگرێت، بەهەر رێگایەک جەنگێک کە لەیەمەندا

بەرێخراوە بەدژی خەڵکی مەدەنی ئەو وڵاتەو هیچ نزیکایەتی بە چارەنوسێکی باشەوە بۆ خەڵک نییە.
وەستانی شەڕ لەو وڵاتەدا لە بەرژەوەندی خەڵکدایە، کە بتوانرێت شەڕ و بەڵای تۆپباران بە سەریانەوە بوەستێت، کوشتن و لەبرسا مردنی ملیۆنی منداڵان بوەستێ، لەبەرئەوەی ئەم شەڕە شەڕی خەڵک نییە، وە خەڵک هیچ هێزو ئیرادەی نەک نییە بۆ بڕیاردان لەسەر چارەنوسی خۆی، بەڵکو لە بەردەم لەناوچوونی بەکۆمەڵی ملیۆنیدایە، وە ئەم کارەساتە بۆ شکاندنی شکۆی ئینسانی نەک تەنیا لە یەمەندا، بەڵکو لەناوچەکەدا مەترسیدارترین شت دەبێت، بۆیە وەستانی ئەم جەنگە و نەمانی بەڵای کوشتارو ئاوارەیی و برسێتی ملیۆنی زیاتر کە بەڕێوەیە دەوەستێنێت، ئەگەرچی رێکەوتنی ئێستای مەیەن کە لەسوید ئەنجامیانداوەو درێژەی دانیشتنەکە بۆ مانگی جەنیوەری ٢٠١٩ دانراوەو هەندی خاڵ رێکەوتنی لەسەر کراوە، وەک نیشاندانی سەرەتایی کۆتایی جەلسەکە پاشەکشەیەکی زۆری هاوپەیمانی عەرەبی و هەتا ئەمریکاو غەربە لەبەرامبەر حوسیەکانداو جێگاو رێگای حوسیەکان دەباتە سەرەوە، بەڵام ویستی خەڵکی یەمەن لە ئێستادا راستەوخۆ وەستانی بەڵای جەنگە بەسەر سەریانەوە، کە ئەمەش داواکاری هەموو بەرەو ئینسانی ئازادیخواز و مرۆقدۆستە لەدنیادا.

ئەگەر کۆمەڵگەی بەشەری بیەوێت بەڵای یەکجاری شەڕو کوشتار بەسەریانەوە نەمێنێت، وە کارەساتەکانی سوریا، ئەفغانستان، عێراق، کوردستان و یەمەن بۆ یەکجاری کۆتایی بێت ئەوە بە رێکخراوبوونی کرێکاران و جەماوەری بەشمەینەت و رابەرایەتی کۆمەنیستی لە شۆرشی کرێکاری و کۆمەنیستیدا، دەبێت.

١٤/١٢/٢٠١٨

دەستخۆشی و چەند وردە سرنجێك … سەلام ناوخۆش

هەردوو کتێبی ڕۆژهەڵاتناسی و کۆڵۆنیالیزم و پۆست کۆڵۆنیالیزم

دەروازە

ئەو دوو کتێبە زۆر گرینگن بۆیە لە جیهانی ڕۆژئاوا زۆر قسەیان لە سەرکراوە ، بۆ نموونە
ڕۆبیرت ماکروم 2016 کە ئاماژە بە سەد کاریگەرترین کتێب دەکات ، کتێبەکەی ئیدوارد ژمارە هەشت وەردەگرێت.
پیتەر هۆلیوم 2005 دەڵێت : کتێبی کۆڵۆنیالیزم و پۆست کۆڵۆنیالیزم ئەو کتێبەیە کە مامۆستاکان دەیانەوێ قوتابیەکانیان بخوێننەوە.”
هەردوو کتێب زۆر گرینگترن بۆ کورد ، بەڵام ئەفسووس کتێبەکەی ئیدوارد پاش چل ساڵ 1978-2018 لە زمانێکی تر تەرجومەی کوردی کرا ! هەرچی کتێبەکەی لومبایە لەوەی ئیدوارد کەمتر نیە ، ئەویش لە 1998 چاپکراوە ، واتە پاش بیست ساڵ، ئەویش لە زمانێکی تر تەرجومە کراوە .
ئەوەی ئیدوارد دکتۆر موحسین ئەحمەد لە فەرەنسیەوە وەریگێڕاوە ، ماڵی وەفایی بۆی بڵاوکردۆتەوە ، هەرچی کتێبەکەی لومبایە ، عومەر عەلی لە عەرەبیەوە وەریگێڕاوە و دەزگای ڕۆشنبیری جەمال عیرفان بڵاویکردۆتەوە.

سەرنجەکانم
لە سەر کتێبی ” ڕۆژهەڵاتناسی “

لە ئەو چل ساڵە زۆر شت گۆڕدراون هەتا خودی ڕۆژهەڵاتناسی و کۆڵۆنیالیزم فۆڕم و مانای تریان وەرگرتووە . کورد لە ڕۆژهەڵاتناسیدا زۆر پاسیڤ و لاواز دەردەکەوێ ، زۆربەی منەوەرەکانی هەر بە شان و باڵی ڕۆژهەڵاتناس و کوردناسان هەڵدەدەن . لەمەشدا بەشێکی زۆر منەوەری کورد خۆی فاکتەرێکە لە مانەوەی کۆڵۆنیالیزم و ڕۆژهەڵاتناسی بە فۆڕمی تر .
کتێبی ڕۆژهەڵاتناسی بۆ فەرەنسی و عەرەبی …هتد تەرجومە کراوە ، بەڵام هەتا لەو دوو زمانەش چەند چاپێك و وەرگێڕێك هەن . دکتۆر موحسین نە لە بەرگ نە لە پێشەکیەکەی ئاماژە بە وەرگێڕی فەرەنسی ناکات ، تەنیا لە ل12ی ئاماژە بە ” وەشانی فرانسی گالیمار ” دەکات نەك وەرگێڕەکە .

کێماسی تر ، دەبوو دکتۆر موحسین پوختەیەك دەربارەی ئیدوارد سەعید و جیهانبینی ئەو هەروەها کتێبەکانی بخاتەڕوو ، چونکە ئیدوارد لە کۆنتێکستێکی ڕۆژئاوایی زۆر ئەکادیمیانە نەقدی ڕۆژهەڵاتناسی و کۆڵۆنیالیزم دەرکەوتەکانی کردووە ، کاریگەری ئەو زۆر زیاتر بووە لە سیاسەتمەدارەکانی ڕۆژهەڵات . گرینگی ئەو زیاتر لەوەدایە کە

توێژینەوەکانی بە زمانی ڕۆژهەڵاتناسەکانە ، بۆیە زۆربەی هەرەزۆری توێژەری ڕۆژئاوایش دەربارەی کارەکەی ئەو ئاگادارە . دکتۆر موحسین لە ل8 دەنووسێت : ” لە پاریس ئیدواردی بینیوە …هەروەها لە ل9 لە ئیدوارد دەگوازێتەوە : ” من لە هەموو ژیانم کوردم کەم بینیووە ، لە ژمارەی دەست تێناپەڕێن ..” ئەو دیتنەی ئیدوارد ساڵی 1993 بووە ، ئیدواردیش لە ساڵی 2005 مردووە ، لەو ماوەیە دا زۆر شت گۆڕدراوە ، کوردێکی زۆر لەبەر صەدام و دەسەڵاتی کوردی لە ئەوروپا و ئەمریکا گیرساونەتەوە ، هەرچ نەبێ تاڵەبانی و بارزانی لە ئەمریکا بە هۆی مادلین ئۆلبرایت ئاشت بوونەوە هەروەها بڕیاری نەوت بە خۆراك لە هەموو دنیا دەنگی دایەوە ، ئایا لۆژیکە ئیدوارد لەو دوازدە ساڵە زۆر کوردی تری نەبینێبێت؟؟ شادی لویس 2017 لە وتارێکدا بە ناوی
ما قول “الاستشراق” في الأكراد؟ تەواو ئەوە دەردەخات کە ئیدوارد ئاگاداری دۆزی کورد بووە ، وەك دەنووسێت : ”

ففي محاضرة مشتركة مع نعوم تشومسكي، العام 1999، متعلقة بحرب الناتو على صربيا، ومع إقراره بالجرائم التي ارتكبها النظام الصربي في كوسوفو، يشير سعيد إلى الرياء الأميركي، الذي لا يصعب تبينه في تغاضي الولايات المتحدة عن مذابح الحرب الشرسة والطويلة التي تشنها تركيا ضد الأكراد.

لە لایەکی تر ، ئیدوارد زۆر ڕاستگۆ نەبووە لەگەڵ هزری خۆی ، ئەو کۆلۆنیالەی ئەمریکا و جولەکەی بۆ عەرەب پێ قەبووڵ نەبوو ، بەڵام داوای کوردی لە عێراق بەرامبەر صەدام نەك هەر پێ قەبووڵە و ئەوەی کوردی بۆ شکاندنی ناسنامە عەرەبە :

Said pointed out in the London Review of Books that the “claim that Iraq gassed its own citizens has often been repeated. At best, this is uncertain.”

Amazingly, Said’s conclusion converged with American interests in regard to muting international opinion vis-à-vis the atrocities committed against the Kurds and Shiites in Iraq. The universality of Said’s position turned to be particularistic as he unwittingly, or intentionally, sided with Saddam Hussein’s autocratic regime that championed a virulent Arab identity.

دکتۆر موحسین دوور و نزیك هیچ ئاماژەیەك بۆ ئیدواردی دوای 1993

ناكات ، بەڵام لە ل13 دەنووسێت : " ڕۆژهەڵاتناسی وەك دیسیپلینێكی زانستی ، لە ئاستی ڕۆشنگەری و میللی و هی دی ....دەبێ تاڕادەیەك هەڵكەوتی پۆست ڕۆژهەڵاتی و...پۆست كوردناسی وەربگرن." بێگومان لە پاش بڵاوبوونەوەی ڕۆژهەڵاتناسی ، 1978 هەتا ڕیفراندۆمی 2017 چاوەڕێی گۆڕانكاریەكی نەوعی لە پەیوەندیەكانی ڕۆژئاوا و كورد ڕویبدابا ، بەڵام تاكو ئێستاش هەر فۆڕمەكانی كۆلۆنیالیزم و ڕۆژهەڵاتناسی و كوردناسی لە زاكیرەی تاكی كورد مێوانە.

لە لایەكی تر لە چاپی نوێی ئۆرینتالیزم ، پێشەكی نوێی ئیدوارد هەیە ، كە تا ڕادەیەك جیایە لەوەی یەكەم ، بۆ نموونە لە چاپی 2004 كە 432 لاپەڕەیە كەچی ئەوەی 1978سێسەد و حەفتا و هەشت لاپەڕەیە ، ئەوەی دكتۆر 658 لاپەڕە دەرچووە. جا نازانین چاپی نوێش تەرجومەی فەرەنسی كراوە ؟
زمانی دكتۆر موحسین لە وەرگێڕانەكەدا بێ گرێیە ، خۆم هەر كوردیەكەم خوێندۆتەوە لەگەڵ ئینگلیزیەكە بەراوردم نەكردووە.

كتێبی دووەم : كۆڵۆنیالیزم و پۆست كۆڵۆنیالیزم

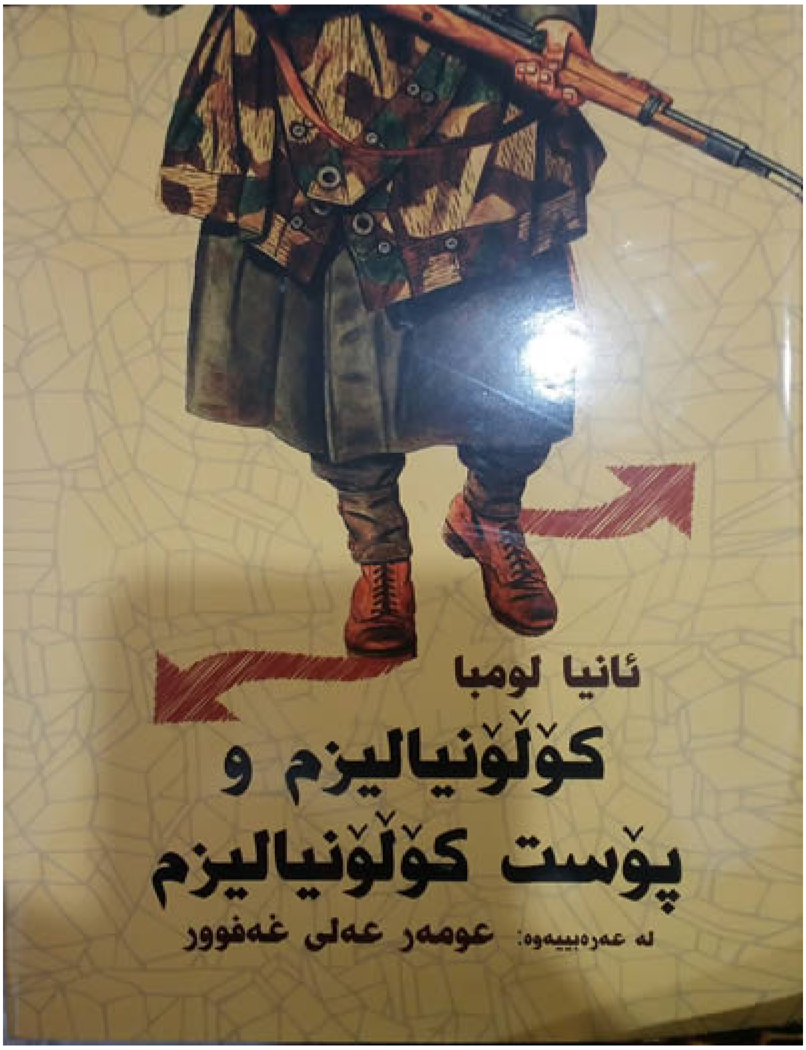

ئەم کتێبەی ئانیا لومبا تەواوکەری کتێبەکەی ئیدوارد سەعیدە ، عومەر عەلی غەفور لە عەرەبیەوە تەرجومەی کردووە ، غەفور لە پێشەکیەکە پێمان ناڵێت کام وەرگێڕانی عەرەبی وەرگرتووە ، چونکە ئەوەی من بینیومە هەر یەك لە موحەمەد عبدالغنی و باسل المسالمة ئەو کتێبەی ئانیایان وەرگێڕاوە بۆ عەرەبی بە ناونیشانی جیا ، ئەوەی یەکەم بە ناوی " الأستعمار و ما بعد الاستعمار الادبیە" ، ئەوی دووەمیش بەناوی "الکولونیا و بعدها" غەفوور ناوی هەردوو وەرگێڕی لاداوە و لە دوای ناوی ئانیا لومبا یەکسەر ناوی خۆی نووسیوە.
کێماسیەکی دی غەفوور ئەوەیە هیچی دەربارەی ئانیا لومبا هیچی نەوتوە ، بە واتەی پێناسەی نەکردووە . لومبا توێژەرێکی هیندیە بەکالۆریوس و ماستەر و ئێم فیل لە زانکۆی دلهی وەرگرتووە هەروەها دکتۆرای لە زانکۆی سوسێکس لە بەریتانیا وەرگرتووە .

غەفوور ئینگلیزی زانە و کتێبی لە ئینگلیزی وەرگێڕاوە ، بەڵام نازانم بۆ ئەم کتێبەی ئانیا لە ئینگلیزی وەرنەگێڕاوە یان هەرچ نەبا تەرجومە عەرەبیەکەی لەگەڵ ئینگلیزیەکە بەراورد بکردبا ، چونکە بە ڕاستی لە هەندێ شوێن کوردیەکە بەرانبەر ئینگلیزیەکە تەواو ورد نییە .
چاپی یەکەمی کتێبەکە لە 1998 بووە هەرچی چاپی دووەمە لە 2005 . وەرگێڕی کوردی چاپی یەکەمی وەرگرتووە ، چونکە قسەی هیچ کەسێکی تێدا نیە لە بارەی کتێبەکەوە ، بەڵام لە چاپی دووەم ئەم قسانە لە بارەی کتێبەکەی ئانیا کراون :

Colonialism/Postcolonialism is both a crystal-clear and authoritative introduction to the field and a cogently-argued defence of the field’s radical potential. It’s exactly the sort of book teachers want their students to read.
Peter Hulme, Department of Literature, Film and Theatre Studies, University of Essex
Loomba is a keen and canny critic of ever-shifting geopolitical realities, and Colonialism/Postcolonialism remains a primer for the

academic and common reader alike.

Antoinette Burton, Department of History, University of Illinois

It is rare to come across a book that can engage both student and specialist. Loomba simultaneously maps a field and contributes provocatively to key debates within it. Situated comparatively across disciplines and cultural contexts, this book is essential reading for anyone with an interest in postcolonial studies.

Priyamvada Gopal, Faculty of English, Cambridge University

Colonialism/Postcolonialism moves adroitly between the general and the particular, the conceptual and the contextual, the local and the global, and between texts and material processes. Distrustful of established and self-perpetuating assumptions, foci and canonical texts which threaten to fossilize postcolonial studies as a discipline, Loomba's magisterial study raises many crucial issues pertaining to social structure and identity; engaging with different modes of theory and social explanation in the process. There is no doubt that this book remains the best general introduction to the field.

Kelwyn Sole, English Department, University of Cape Town

Lucid and incisive this is a wonderful introduction to the contentious yet vibrant field of post-colonial studies. With consummate ease Loomba maps the field, unravels the many strands of the debate and provides a

considered critique. She shows how post colonial theory forces us to
reconsider some of our founding ideas, reorient our frames of enquiry,
and rethink the very notion of colonialism. A must-read for everyone.

Neeladri Bhattacharya, Jawaharlal Nehru University, India

خۆزیا غەفور چاپی دووەمی ئەم کتێبەی لە ئینگلیزی وەردەگێڕا ، نەك لە عەرەبیەکە …هەر چۆنێك بێ دەستخۆشی لە ئەو دوو وەرگێڕە دەکەم ، چونکە ئەو دوو کتێبە بۆ توێژەری کورد لە بواری کۆلۆنیالیزم گرینگن .

ئەمن وەك هەست بە بەرپرسیاری بەرانبەر نەتەوەکە و دینەکەم لەمێژە بە تەمای نووسینێك بووم لە سەر ڕۆژئاواناسی ، بەڵام هەستم دەکرد کە پێویستم بە کەرەستە و مەتریال هەیە . پاش ئەوەی سەرەتای 2009 چوومە بەریتانیا هەستم کرد سورتر بم لە سەر نووسینەکەم ، بۆیە هەر پاش هاتنەوەم لە ساڵی 2014 کتێبی ” دەروازەیەك بۆ ڕۆژئاواناسی” لە توێی 150 لاپەڕە نووسی .
ئەو دوو کتێبە هانم دەدەن لە ئایندەیەکی نزیکدا چاپی دووەمی ئەم کتێبە لە قەبارەیەکی زۆر گەورەتردا بخەمە بەردەم خوێنەری کورد. لە کۆتاییدا ناسینی زیاتری ڕۆژئاوا زۆر گرینگە بۆ ڕزگاربوون و ئایندەیەکی باشتر .

گۆڕان لەم دۆخەدا چی لە پارتی دەوێت…؟! … موزەفەر عەبدوڵا

دوای چەند مانگ لە سیناریۆی هەڵبژاردنی پەرلەمانی کوردستان و سەرکەوتنی چاوەڕێ نەکراوی پارتی لە لایەن نەیارەکانی یەوەو، هەوڵە پیلانگێرانەکانیان بۆ پێکهێنانی حکومەت بەسەرۆکایەتی مەسرور بارزانی ،و جێگۆڕکێ لە پۆستەکانی پارتی و بنەماڵەی بارزانی ، یەکسەرهەمو لایەنەکان ، بە تایبەتی گۆڕان ،کەوتنە خۆشحاڵی دەربڕین،

و هەڵپەی دیدارو گفتوگۆ لەگەڵ سەرانی پارتی و بنەماڵەی بارزانیدا.

جا بە زویر نەبونی سەرانی پارتی و بارزانی بەناوی ڕێکخەری گشتیانەوە نامەیەکیان ئاراستەی ڕیزەکانی ڕێکخستنیان و میدیاکانیان کرد کە کەس لەدوان دژی پارتی و بنەماڵەی بارزانی نەدات لەم قۆناغە هەستیارەدا.

ئەگەرچی هەندێک لە گۆڕانخوازەکان گومانیان خستە سەر ڕاستی ئەم نامەیە بەڵام کۆبونەوەی شاندی سەرکردایەتی گۆڕان و پارتی و ڕاگەیاندنی ئاکامی کۆبونەوەکەو ڕێککەوتنیان لەم قۆناغە لەسەر ٣ خاڵ نەک هەر ئەو گومانەی ڕەواندەوە بەڵکو مشتەکۆڵەیەکیشیاندا لەدەمی ئەو گۆڕانخوازانەی کە گومانیان خستبوە سەر نامەکە.

هەمو ئەم ڕوداوانەش لە چەند ڕۆژی ڕابردوودا ببونە هەواڵی گەرمی دەزگاکانی ڕاگەیاندن و جێگای پرس و ڕای گشتی و، لە گۆشە نیگای جیاوازەوە سەرنج و ڕایان لەبارەوە دەدا.

بەڵام پرسیاری سەرەکی لە نێو هەمو ئەم ڕوداو و پرسانەدا ئەوەیە ئاخۆ گۆڕان لەم دۆخەدا چی لە پارتی دەوێت...؟!

بە وەڵامی کورتو ڕۆشنی ئەم پرسیارە پێویست دەکات ئاوڕێک لە ڕابردوی پێگەی گۆڕان و هەراوهوریاو قیڕەقیڕەی دەیگەڕێین کە بە یەکەمجار لەسەر زاری ڕابەری ڕوحیانەوە کردیانە دوروشم بە تەفرەدانو بەلاڕێدابردنی خواست و ناڕەزایەتی یە بەرهەقەکانی جەماوەری ناڕازی لە دەسەڵاتی بنەماڵەیی و خێڵەکی و قەومی سەرکوتگەرو دزو گەندەڵی کوردایەتی بەسەرکردەیی پارتی و بارزانی.

دیارە هیچ گومان لەوەدانی یە کە بزوتنەوەی گۆڕان ،وەک ئاماژەمان پێدا ، بەهۆی ناڕەزایەتی قوەی جەماوەر لە دەسەڵات کە لە شوباتی ٢٠١١ تا ڕادەی دروشمی کۆتایی پێهێنانی دەسەڵاتی میلیشایی ڕۆیشت، بونە هێزێکی گەورەی سیاسی و کۆمەڵایەتی کاریگەر . ئەوەش بەهۆی خۆجوتکردنیان لەگەڵ ناڕەزایەتی یەکانو هاوکات بە بەدیلی سیاسی و کۆمەڵایەتی جەماوەرو بەرەی ئازادیخوازو یەکسانیخوازەوە. وە لە ژێر دروشم و خواستی دژی گەندەڵی و یەکخستنی هێزی میلیشایی ودەزگاکانی ئاسایش و ئیدارەو حکومەت و بە دامەزراوەیی کردنیان بونە بەرامبەر دەسەڵاتی پارتی و یەکیتی قوت بونەوە.

بەم شێوازە لە سیناریۆی هەڵبژاردنەکانی بەناو پەرلەمانی سێهەم و

چوارەم توانیان ببنە خاوەنی ٢٤-٢٥ کورسی . یەکەمجار خۆیان وەک ئۆپۆزیسیون نیشان داو پاشان چونە ناو حکومەتی بنکە فراوانەکەی پارتی یەوەو کۆمەڵێک پۆستی پەرلەمانی حکومیان وەرگرت و هاوکات کەوتنە بەرنامە داڕشتن بۆ بەکردەوە دەرهێنانی نەخشەکانیان وەک لە بەرنامەی چاکسازییاندا هاتبو.

بەڵام سەرەرای هەراو ئاژاوەو قیژەقیرو هاویشتنی بوتڵی ئاو لەنێو پەرلەمان تا گەیشتنە دەرپەڕاندنی سەرۆکی پەرلەمانەکەیان وهەمو ئەندامانو وەزیرەکانو ،تەنانەت بەڕێوەبەری یەکانیشیان لە هەولێر ،بەڵام پارتی ملی نەدا بە بەرنامە چاکسازی یەکەیان. وە ڕۆڵی راوێژکارانەیان لێوەرگرتنەوە . بەم شێوەیە هەمو دوروشم و پلانەکانیان بوە بڵقی سەرئاوو .

جا بە جیا لەوەی کە گۆران خۆیان چۆن لە نەخشەو پلان و دوروشم و خواستەکانیان دەڕوانن کە گوایە لە قازانجی جەماوەری ناڕازیدا بوە. بەڵام لەگەڵ هەمو ئەوانەشدا لە ڕوانگەی ئاسۆو ئامانجە چینایەتی یەکانی جەماوەری ناڕازی و ئازادیخوازو یەکسانیخواز گۆڕان جگە لە ڕۆڵی ڕاوێژکاری بە پارتی وبارزانی هیچی تر نەبو. ڕاستی یەکەی هەر ئەو کات لە مانگی دوانزەی ٢٠١٢ لە نوسینێکدا بەناوی گۆڕان ڕۆڵی ڕاوێژکاری بارزانی دەبینێت لەسەر ئەو ڕۆڵ و پێگە سیاسی یەیان ڕاوبۆچونی خۆماندا.

ئێستاش دوای هەمو ئەو ئاڵوگۆڕانەی لەسەر ئاستی سیاسی کوردستان و ناوچەکەو جیهان ،وقوڵبونەوەی قەیرانەکان و ،لاواز بونی پێگەی ناسیونالیزمی کورد ڕویانداوە هاوکات ڕۆڵو پێگەی سیاسی گۆڕانیش زۆر لاواز بوەوە، تەنانەت گەیشتونەتە بنبەستی سیاسی.ئەم ڕاستی یەش بە نیسبەت گۆڕانەوە لە هەردو هەڵبژاردنەکانی پەرلەمانی کوردستان و عیراقدا دەرکەوت.

جا بۆیە گۆڕان لەم دۆخەی ئیستادا ئەوەی لە پارتی و بارزانی دەوێت ئەوەیە کە ئامادەیە لە ڕۆڵی ڕاوێژکاری دەسەڵات ، بۆ سەرکردایەتی پارتی وبارزانی ،بێتە خوارەوە بە وەرگرتنی ڕۆڵی پاسەوانێکی دڵسۆزو بە ئەمەک.

هەروەها ئەم ڕاوبۆچونەش لەسەر ئەم پێگەو ڕۆڵەی گۆڕان بە ڕونی لەو ٣ خاڵەدا دیارە کە لەسەری ڕێککەوتون و داوای یەک گوتاری کوردایەتی بەرامبەر دەسەڵاتی فیدرالی و ،ئاسایی کردنەوەی دۆخی کەرکوک ،و یەکخستنەوەی ناو ماڵی کوردایەتی دەکەن.دیارە هەر بە

ترش و خوێ کردنی ئەم ٣ خاڵە ئاماژەیەکیشیان بە باش کردنی گوزەرانی خەڵکی داوە.

بۆیە ئەگەر ئەمانە بەراورد بکەین لەگەڵ هەمو ئەو هەراو هوریاو قیڕە قیڕی دەیگۆڕین دەیگۆڕین و ،پێشنیار کردنی چەندین نەخشەو پلان ،وەک لە بەرنامەو دروشمەکانی هەڵبژاردنیان، دا هاتوە ،ئەوە دەسەلمێنێت کە ئیتر گۆڕان ئەو هێزە نی یە ڕۆڵی ڕاوێژکاری دەسەڵاتی کوردایەتی ببینێتەوە ، بەڵکو جگە لە پاسەوانێکی چالاک زیاتر هیچی تری لەبارا نەماوە.

بێگومان پارتی و بارزانیش بە خۆشحاڵی یەوە ئەم داوایەی گۆڕان قەبوڵ دەکەن بە مەرجێک بە بێ هەراو هوریاو قیڕە قیڕ ئەگەر ئەم ڕۆڵە بگێڕن .

٢٠١٨-١٢-١٥

تێبینی:
ئەم بابەتە لەم بڵاوکراوەی ژمارە٤٢بۆ پێشەوە بڵاو بۆتەوە.

سیاسەت لە سوریا وەك سەما لەسەر پشتی دووپشك! … عەبدوڵا ساڵح

لەگەڵ یەکێك لە هاوڕیانم مشتومڕی ئەوەمان بوو هێزەسیاسیەکانی ناوخۆی سوریا بخەینە چ خانەیەکەوە و چۆن وێنایان بکەین ، ئەو تەعبیرێکی وەك ناونیشانی ئەم بابەتەی بەکار هێنا !
هەڕەشەکانی ئەردۆگان لە یەپەگە ، جارێکی کە مەسەلەی پەیوەندی ئەوان وەك□ پێکهەنەری سەرەکی هێزەکانی سوریای دیموکرات (هسد) و ئەمریکای خستەوە نێو بابەتە گەرمەکانی سیاسەتی ناوچەکە لە ئەمڕۆدا .
ئەردۆگان پێویستی بە هیچ بیانویەك نیە بۆ هەڕەشەو پەلاماردانی نەیارەکانی، بەتایبەت خەڵکی کوردزمانی تورکیا ، تەنانەت ئەوەندە

بەسە کە تۆ تورکزمان و ئیسلامی سوننەی باگڕاوندی عوسمانی نەبی بۆ ئەوەی بچیە خانەی نەیارانیەوە ، وەك ئەوەی ئەمڕۆ بازاڕە سیاسیەکەی خۆی پێ گەرم کردوە . هەڕەشەکانی ئەم دوایانەی ، جیا لە ئامانجە ستراتیجیەکە کە پوچەڵ کردنی خەونی پێکهێنانی دەوڵەتێکی قەومیە لە کوردستانی سوریا ، چەند ئامانجێکی دیکەشی بەدواوەیە ، لەوانەش یەکلایی کردنەوەی کەیسی ئیدلیب کە چەکدارە ئیسلامیەکانی پاشماوەی داعش زوربەیان لەوێ نیشتەجێکراون ولەوێ گیریانخواردوە و هەمیشە لە ژێر هەڕەشەی پەلاماری ڕوسیا دان بۆ لەناوبردن ، ئەمیش دەیەوێ بەکاریان بێنێ وەك سەرڕمی ئەو پەلامارە ، بەوەش دوو چۆلەکە بە یەك بەرد بپێکێ ، لەلایەك ناوچەیەکی فراوان بخاتە ژێر دەستیان بۆ ژیان ومانەوە وەك لەعەفرین ئەنجامی دا و لەلایەکی تر پەیوەندی خۆی و ڕوسیا لەسەر ئیدلب تێکنەچێ ، وا دیارە ڕوسیاش بۆ ئەو کارە چرای سەوزی بۆ هەڵکردوە !.

ئامانجێکی تر پوچەڵ کردنەوەی هەوڵەکانی سعودیە و ئیماراتە کە بەم دوایانە دەنگۆی ئەوە هەبوو تیمی سەربازیان ناردبێ بۆ حەسەکە تاکو لەڕێی خێڵە عەرەبزمانە سونەکانی ئەو ناوچەیە بگەنە (هسد)و جێ پێیەك بۆخۆیان بدۆزنەوە دوای ئەوەی لە پاڵپشتی داعش و هێزە ئیسلامیە توندڕەوەکان لە سوریا شکستیانخواردو نا ئومێد بوون و کشانەوە، بەتایبەت دوای کێشەی ئەو دوو وڵاتە لەگەڵ قەتەر .
لەلایەکی ترەوە ئەردۆگان ئەم پەلامارە وەك کارتێکی سیاسی بۆ ناوخۆی تورکیا بەکاردێنێ ومەبەستیەتی هێزە نەتەوەپەرستەکان بەلای خۆیدا ڕاکێشی، دوا ئامانجیش پتەو کردنی پێگەی خۆیەتی لە سوریادا بۆ هەر ئاڵوگۆڕێکی سیاسی چاوەڕوانکرا و یا نەکراو لەو وڵاتەدا . ئەمانە هەموو لە کاتێکدایە کە ترامپ بەناچاری هەندێکی پەتەکە بۆ ئەردۆگان شل کردوە لە مەسەلەی کوشتنی وەحشیانەی قاشوقچی لەلایەن دەستە نازدارەکەی ترامپ (محەمەدی کوڕی سەلمان) لە کونسڵخانەی سعودیە لە ئیستانبوڵ، ترامپیش مەبەستیەتی ئەو دەستەی لەو زەلکاوە دەربکا بەتایبەت کە ئەردۆگان کارتی ئەو گەمەیەی لایە !
ڕاستە ئەمڕۆ هێزە محەلیەکانی ناو سوریا ناتوانن بەردەوام بن لە چالاکی سیاسی و سەربازیدا بێئەوەی پاڵ نەدەن بە یەکێك لە زلهێزە کاراکان لەسوریادا، ئەوەتا حکومەتی سوریا بەبێ ڕوسیا نەیدەتوانی و ناتوانێ بەردەوام بێت جا چ جای هێزەکانی تری نێو گۆڕەپانەکە لەوانەش (هسد) کە پاڵیداوە بە ئەمریکاوە ،
ئەگەر هێزە سیاسیە نێوخۆیەکانی سوریا ئەوە حاڵیان بێ ،ئەوا ئەو زلهێزانەش کە قاچیان کەوتۆتە نێو ئەم زەلکاوە لەوان باشتر نین ، لەسەرو هەموشیانەوە ڕوسیا، ئەمجا تورکیا، بەدوای ئەویشەوە

ئەمریکا، هەریەکەیان پەلەقاژەی دۆزینەوەی ڕێگاچارەیەکە کە، یەکەم بەرژەوەندیەکانی خۆی تێدا دەستەبەر بکا و دووەم بەرژەوەندیەکەش بە بارتەقای ئەو هەموو تێچوە مالی وگیانیەبێ کە داویەتی .
حکومەتی بەشار ئەسەد ڕەنگە لەو هاوکێشەیەدا براوەی یەکەم بێت، چونکە ئەگەر پەلامارەکەی تورکیا ئەنجام بدرێ و سەرکەوێ وەك ئەوەی عەفرین، ئەوا هێزێکی گەورەی وەك (هسد) زەربەیەکی توند دەخوا و لە دانوستاندەکانی دواتر بەکارتێکی لاوازتر دێتە سەر مێزی گفتوگۆ بەرامبەر حکومەتی سوریا ، جیا لەوەش تورکیا هەر بەشێك لە سوریا داگیر بکات لە دوائەنجامدا وەك وڵاتێکی داگیرکەر، دەبێ سوریا جێبهێڵێ ، بەپێچەوانەی (هسد) کە مانەوەی و کۆنترۆڵ کردنی ناوچەیەکی فراوانی زۆر دەسەڵاتی خۆی وەك ئەوەی ئێستا، دەوڵەتی سوریا ناچاردەکا بە ڕازیبوون بەو دیفاکتۆیەو لەسەر ئەو بنەمایە بەناچاری مامەڵەیان لەگەڵ دەکا. گفتوگۆی ئەم دوو لایەنە لە ڕابردودا بە نهێنی و بە ئاشکرا بەردەوام بوو.
ڕاستە (هسد) لە ئێستادا نمونەیەکی جیایان لە دەسەڵات لەناوچەکانی ژێردەسەڵاتی خۆیاندا پیادە کردوە لەوانە دانانی دەستورێکی عیلمانی کە تیایدا دین و دەوڵەت لێك جیان ، ڕۆڵی ژنان و یەکاسانیان بە پیاو لەزۆرێك لە مەیدانەکانی ژیاندا بوونی سیستمی هاوسەرێکی پشت بەستو بەهەڵبژاردن و …. بەڵام بەوئەندازەیەی پشت بەستن بە هێزێکی وەك ئەمریکا جەمسەرێکی هاوکێشەکەبێ و هەموو هێلکەکان بخرێنە ئەو سەبەتەیەوە ، ئەوا جەمسەرەکەی تری بەهەمان ئەندازە دوورکەوتنەوەیە لە ویست و خواستی جەماوەری هەژارو دەستەنگی ناوچەکە کە باجێکی زۆریانداوەو سوتەمەنی سەرەکی ئەم بارودۆخە بوون .
ئەگەر پاساوەکەی (هسد)سەماش بێت لەسەر پشتی دوپشك، ئەوا لەدوا شیکردنەوەدا دواڕۆژی ئەم هێزە لەوانەی کە لەڕێڕەوی مێژووی نەچەندان دووردا هەمان سیاسەتیان پیادەکرد، بە نزیکبونەوەیان لە ئەمریکا، باشتر نابێ، تەنانەت ئەگەر جۆرێك لەدەسەڵات و حاکمیەتیشیان بکەوێتە دەست، ئەم نمونانە لە مێژوودا کەم نین، بارو دۆخی حوکمڕانی لە کوردستانی عێراق وەك نزیکترینیان .

2018 / 12 / 15